

Toplumruhbilimsel Betimlemeler ve Eleştirel Söylem Çözümlemesi Bağlamında
“Gelinim Olur musun?” Adlı Yarışmadaki Dedikodu Nitelikli Konuşmalara Yönelik Bir
İnceleme*

Firdevs Karahan*

Özet

Bu çalışmada, ‘dedikodu’ olarak nitelenebilecek konuşma etkinliği incelenmiştir. Çalışmanın bütüncesini bir TV kanalında sunulan “Gelinim Olur musun?” adlı yarışmada yer alan yarışmacılar arasında geçen konuşmalar oluşturmaktadır. İnceleme, yarışma evinde bireylerarası ilişkilerin oluştuğu yerel bağlam ile yarışmacıların kendilerini izleyici kitlesine tanıtarak oylarını almaya çalıştıkları rekabetçi bağlam çerçevesinde, dedikodunun yerine getirdiği işlevleri, toplumruhbilimsel betimlemeler ve eleştirel söylem çözümlemesi bağlamında belirlemeye yöneliktir. Yarışmacılar içinde yaşadıkları toplulukta hem etkin bir üye olarak kabul edilmek, hem de yarışmadan başarı ile çıkabilmek konusunda dedikoduyu stratejik olarak kullanmaktadırlar.

Anahtar sözcükler: Dedikodu, iletişim stratejisi, konuşma çözümlemesi, toplumdilbilim, toplumruhbilimsel betimleme, eleştirel söylem çözümlemesi

Abstract

This study examines a speaking activity called ‘gossip’. The data is gathered from conversations of the participants of a competition called ‘Gelinim Olur musun?’ [Will you be my bride?], broadcast on a TV channel. The analysis aims at determining the functions of gossip in terms of socio-psychological descriptions and critical discourse analysis within the local context of the house where the interpersonal relationships are established and the competitive context where the participants try to obtain the votes of the audience by presenting themselves to them. The participants use gossip strategically in order to be accepted as an effective member within the group and to be the winner of this competition.

Key words: Gossip, communication strategy, conversation analysis, sociolinguistics, sociopsychological descriptions, critical discourse analysis

I. Giriş

Aynı ortamda bulunmayan kişi ya da kişiler hakkında, o ortamda bulunan kişiler arasında paylaşılan bilgi olarak (Schely-Newman 2004) tanımlanan dedikodu, temel bir toplumsal etkinliktir ve bu etkinlik düşük statülü ya da iletişimin değersiz bir şekli olarak

* Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 2005, Cilt: 22, Sayı: 1, ss. 125-154

* Yrdd.Doç.Dr., Başkent Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü

görülmemekte (Dunbar 1996), toplumsal değerlerin devam ettirilmesinde, grubun sınırlarının çizilmesinde ve bilginin yönlendirilmesinde kullanılmaktadır (Gluckman 1963, Merry 1984, Paine 1967, Schely-Newman 2004'de). Coates (1998) ise dedikodunun kadınlar arasında dayanışmayı sağlayan bir faktör olduğunu belirtirken, grup içinde sosyal yönden iyi ilişkileri devam ettirmek yönünde işlev gören, arkadaşça yapılan konuşmaların ayrılmaz bir parçası olduğunu söylemektedir. Pilkington (1998:255), dedikodunun bir grup içinde üyeliği belirlemede ve bu üyelikten zevk alma kaynağı olarak işlev gördüğünü belirtmektedir. Aynı zamanda dedikodu, dedikodu yapanların kimlik ve statülerini kapalı bir şekilde göstermelerini sağlamakta, diğerlerinin davranışlarını değerlendirirken, hakkında dedikodu yaptıkları insanlarla olan ilişkilerindeki durumlarını göstermektedirler. Sacks ise bir konuyu dedikodu malzemesi yapan şeyin, konunun konuşulabilir olma özelliğinin olduğunu (1995:776), bu yönüyle de temel bir toplumsal kontrol tekniği olarak işlev gördüğünü vurgulamaktadır (1995:639). Pek çok toplumdilbilimsel çalışma, dedikodunun cinsiyete dayalı bir konuşma şekli olduğunu vurgulamıştır. Bütüncesini sadece kadınların bulunduğu gruplardan oluşturan bu çalışmalar, bu gruplar içerisinde dedikodunun toplumsal işlevleri yerine getirdiğini belirtmektedir. Goodwin (1991), başka birinin yokluğunda, siyah Amerikalı kızların, “o öyle dedi, bu böyle dedi” şeklindeki dedikodu olaylarını konu alan incelemesinde, bu olayların, gücenen ve gücendirilen tarafların karşı karşıya gelmelerine nasıl yol açtığını göstermiştir. Bu söylem türü “birinin konuşmasıyla başka birini, üçüncü kişi aleyhine harekete geçirmek” (*instigating*) olarak tanımlanabilecek ve Türkçe’de halk ağzında “fitne”, “gaza getirmek” gibi sözcük ya da sözcük gruplarıyla adlandırılacak bir türdür. Aynı zamanda, bu konuşmalar, bu konuşmalara dahil olan kızların toplumsal statülerinin değerlendirilmesinde ve toplumsal organizasyon içerisinde anahtar durumundaki politik olayları oluşturmaktadır. Dilbilimsel antropolojide, dedikodunun toplumsal önemine yönelik yapılan çalışmalar, bu konuşma türünün sadece kadınlar arasında gerçekleşmediğini ortaya koymuştur. Örneğin Fiji toplumunun kırsal kesiminde yaptığı araştırmasında Brenneis (1996:45) *talanoa* adı verilen bir dedikodu etkinliğini başkalarının ünüyle/bilinirliğiyle oynamak üzere yararlı bir forum olarak tanımlamaktadır. Bu dedikodu, tanık olunmayan olayların ve olası kişilik kusurlarının gizli bir şekilde tartışılmasını içermektedir. Talanoa seanslarına katılanlar, diğer katılımcılara sanatsal bir karşılıklı karşılık veren yetişkin erkeklerdir. Yetişkin erkekler arasında toplumsal ilişkiler açısından kendilerini iyi hissetmeleri adına bir fırsat sağlayan bu oturumlar, çatışma konularını ortama taşımakta ve diğer katılımcıların da olası sorunlu durumlar hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamaktadır. Goodwin ve Brenneis çalışmalarında ortaya koydukları dedikodu türlerinin (*instigating* ve *talanoa*) kendilerine özgü toplumsal sonuçlarından da

bahsetmektedirler. Fiji toplumunda, bu söylemin resmi meditasyon sürecini başlattığı, Amerikalı siyah kızlar arasındaki dedikodunun ise iki kızı karşı karşıya getirdiği ortaya konulmuştur.

Bir konuşma türü olarak dedikodu, çeşitli toplumdilbilimsel çalışmaların da konusunu oluşturmaktadır. Bu çalışmaların bütünceleri sadece üçüncü şahsın yokluğunda yapılan konuşmaları kapsamaktadır. Pilkington (1998) kısa konuşmalardan oluşan verisine dayanarak erkek ve kadın gruplarında ortaya çıkan dedikodu içerikli konuşmaları karşılaştırmaktadır. Coates (1998), dedikodunun tarih boyunca toplumsal yönden düşük prestije sahip, ciddi bulunmayan, değersiz görülüp bir kenara atılan konuşma biçimi olarak değerlendirildiğini belirtmektedir. Ayrıca kadınların aralarında yaptıkları sohbetleri tanımlamak üzere kullanılan 'dedikodu' terimini, halk arasında istenmeyen konuşma biçimi olarak görmektedir. Coates, kadınların arkadaş gruplarındaki konuşmalarının toplumsal işlevleri ve resmi özellikleri üzerinde durmuş, aynı ortamda bulunmayan üçüncü kişi hakkındaki konuşmaları incelemesine dahil etmemiştir.

Blum Kulka (2000: 214) 'dedikodu benzeri eylemler' (gossipy events) terimini, bir ailenin akşam yemeği masasında, o anda o ortamda bulunmayanlarla ilgili 'bilgi' aktarımının gerçekleştiği sohbetleri tanımlamak üzere kullanmaktadır. Bu çalışmasında Blum Kulka, Bergmann'ın (1993) dedikoduyla ilgili tanımladığı üç özelliği ele almaktadır : *tanıdıklık, o ortamda bulunmamak ve mahremiyet*. Katılımcıların konuyla ilgili bildikleri ya da konuya ilişkin aşinalık düzeyleri, dedikodu yapmalarını engellemekte, masada bulunan çocuklar, yetişkinler tarafından 'sembolik olarak yok' sayılmaktadır. Mahremiyet kavramını ise konuya bağlı olarak, Bergmann'ın, ortamda bulunmayan diğer kişinin sunumuna karşıt olarak, dedikodunun oluşma şekline daha geniş ele almaktadır.

Bütün bu incelemeler, dedikodunun, insan iletişiminin temel bir parçası olduğu, gerçek oluşumu içinde tanımlamasının zor olduğu konusunda aynı düşüncededirler. Eggins ve Slade, dedikoduyu bir konuşma türü olarak ele almakta; bu konuşma türünde bir insanın davranışları ya da fiziksel özellikleri hakkında yargı ve görüşlerin paylaşılması, bunu yaparken de uygun davranışın ne olduğunun belirtilmesi ya da fiziksel bir normun tanımlanmasının söz konusu olduğunu belirtmektedir (1997:276). Bu incelemelerin sunduğu yapısal ve işlevsel çerçeve, dedikoduyu içinde olduğu bağlamlar tarafından şekillendirilen, işbirlikçi bir yaklaşımın bulunduğu bir olgu olarak değerlendirmekte, ancak yerel boyutlarını, bir başka deyişle, kültürel farklılıkları tartışmamaktadır.

Blum Kulka'nın (2000) görüşleri temel alınarak, Thornborrow ve Morris (2004)'in çalışmasında dedikodu konuşma ortamında fiziksel (ya da sembolik) olarak bulunmayan kişi

hakkında yapılan konuşma türü olarak tanımlanmıştır. Bu görüşe göre, dedikodu içerikli konuşma bir işbirliği sonucunda üretilmekte ve bir ortamda birden bire ortaya çıkmaktadır. Goodwin'in (1991:263) çalışmasında incelenen 'o şöyle dedi, bu böyle dedi' türü hikayelerde, dedikodu dizgelerinin iç-anlatı yapısı, durum bağlamına ve katılımcıların içinde buldukları toplumsal olaylara yanıt olarak değerlendirilmiştir. Pilkington (1998:257) ise bütün kadın gruplarında oluşan dedikodunun bir özelliğini, olumlu yönde katılım olarak vurgulamış, bu anlamda bu konuşmaların üst düzeyde işbirliği sonucunda üretildiğini vurgulamıştır. Erkek deneklerden oluşan gruplardan elde ettiği bütüncü incelemesinde Pilkington, daha sık ve uzun suskunlukların bulunduğunu, karşı taraftan yanıt istendiği durumlarda ise daha uzun aralar verildiğini belirtmektedir. Öte yandan, Brenneis (1996) erkekler arasında oluşan dedikodu olayını (talanoa), ikiden fazla katılımcının bulunduğu, işbirliği ile üretilmiş anlatıya sahip, sık sık örtüşen konuşma sıralarının bulunduğu, eşzamanlılık özelliği gösteren ve o ortamda bulunmayan kişi hakkında anlatı zincirine her bir tarafın katılımının gerçekleştiği bir konuşma olayı olarak tanımlamaktadır.

Toplumruhbilimsel, toplumdilbilimsel ve söylem çözümlemesine dayanan yönlerin ağır bastığı bu çalışmalarda, bütüncülerini oluşturan dedikodu içerikli sözlü metinlerin eleştirel söylem çözümlemesi yönünden incelemeleri yapılmamıştır. Bireyin kimliği, düşünceleri, tepkileri, beklentileri, aynı zamanda kullandığı dil toplum tarafından kurgulanmaktadır. Bir başka deyişle, ideolojiler bütününden oluşan simgesel düzen kendini dil yolu ile ifade etmekte, böylece dilin kullanımı ile oluşan söylemin çözümlenmesi sonucu bu toplumsal-simgesel düzenin ayrıntılarına varılabilmektedir. Eleştirel Söylem Çözümlemesi (ESC) olarak adlandırılan bu yöntemle bireyi imgesel evreninden koparıp, simgesel düzeni benimsemeye koşullayan güç ilişkileri, değerler, ideolojiler, kimlik tanımlamaları gibi çeşitli toplumsal olguların dilsel kurgulamalar yoluyla yansıması belirlenebilmektedir (Cardas-Coulthard & Coulthard 1996, Fairclough 1989, 1992, 1995, Van Dijk 1985, Wodak ve Matouschek 1993, Büyükkantarcıoğlu 2001:176-177'de). EÇS'ye getirilen değişik yaklaşımlardan (bkz. detaylı bilgi için Büyükkantarcıoğlu 2001) Wodak, de Cillia, Matouschek, Januschek ve Liebhart'ın öncülüğünü yaptığı ve değişik disiplinlerin kuram ve yöntemlerinden faydalanılarak çoğulcu bir modelin ortaya konduğu Viyana Okulu'nun yaklaşımında, söylem bağlamını oluşturan üç boyuttan söz edilmektedir (Wodak ve diğerleri 1999, Büyükkantarcıoğlu 2001: 178'de); (1) bir sözcenin, önceki sözcelerle ilişkisinden doğan iç/eş bağlam, bir başka deyişle karşılıklı konuşan iki konuşmacının birbirlerinin sözcelerine verdikleri olumlu ya da olumsuz tepki niteliğindeki sözcelerinin ideolojik bir boyut taşıması, (2) belli bir sözcenin anlamını dil-dışı toplumsal değişkenler ve kurumların

oluşturması, bir başka deyişle, sözceyi üretenin değişik boyutları içeren toplumsal konumu ile kendisinin ürettiği söylemdeki ideolojinin niteliğinin bağlantılı olması, (3) bağlamın söylemlerarası göndermeleri içeren bir boyutunun olması, bir başka deyişle, bireyin, diğer bireylerden ya da toplumdan etkilenerek, bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde benimsediği ortak bilgi değerlerini ortaya koyması. Metnin eleştirel çözümlemesi ise üç adımda yapılmaktadır; (1) Söylemin tematik içeriğinin belirlenmesi, (2) ideolojinin sunumunda kullanılan stratejilerin belirlenmesi, (3) stratejilerden hareketle söylemin dilsel biçimler ve yapılar açısından çözümlenmesi. Dilsel ve dil-dışı diğer toplumsal etmenlerle yakın ilişki içinde olan tematik içerik ya da alanlar, bilinçli ya da bilinçsiz olarak oluşturulan süreçleri içermektedir. Tematik alanlar ve stratejiler, konuşucunun ideolojisini gösterir. Stratejiler ise dil kullanımı yoluyla gerçekleştirilir.

Bu çalışmanın bütüncesini oluşturan, ‘Gelinim Olur musun?’ programında iletişim stratejisi olarak dedikodu kullanılmaktadır. Bu programa katılan yarışmacılar, sürekli bir gözetim altında bulduklarından, söyledikleri ya da yaptıkları her şeyin, televizyon izleyicisi tarafından izlendiğini ve duyulduğunu bilmeleri, yarışmacılar arasında geçen konuşma için göreceli olarak bağlamsal bir çerçeve (Duranti ve Goodwin 1992; Goffman 1974) ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca dedikodu, grup içinde toplumsal ilişkileri ve normları oluşturması ve sürdürmesi bakımından önemlidir (Blum Kulka 2000; Coates 1998; Dunbar 1996; Pilkington 1998; Thornborrow ve Morris 2004). Televizyonda yayınlanan bir yarışmanın, izleyiciyle arasında oluşan bağlam (*rekabetçi bağlam*) ile “ev”deki toplumsal oluşumun bağlamı (*yere/ bağlam*) arasında ortaya çıkan gerginlik, yarışmacıları yanlarında bulunmayan diğer yarışmacılar hakkında konuşmaya iten ikili bir çerçeve oluşturmaktadır (Thornborrow ve Morris 2004). Bu çerçeve bağlamında ortaya çıkan dedikodunun, katılımcılar için yerine getirdiği işlevler yönünden ilginç boyutları bulunmaktadır. Bu çalışmada bu boyutların neler olduğu, bu programın formatı gereği, toplumsallaşma ve rekabetin etkileşimsel çerçevesi sözel olarak ortaya konurken dedikodunun rolünün ne olduğu incelenecektir. İnceleme sırasında ayrıca bu konuşmaların eleştirel söylem çözümlemesi, Viyana okulunun modeli temel alınarak yapılacaktır.

II. Yöntem

Bu çalışmanın bütüncesi 5 anne, 5 oğul ve 10 gelin adayının katıldığı “Gelinim Olur musun?” programından 5 saatlik video kaydı yoluyla derlenen konuşmalardan oluşmaktadır. Bu konuşmalar arasından, o ortamda bulunmayan üçüncü kişi hakkında yapılan 24 konuşma çalışmanın örneklemini oluşturmuştur. Örnekleme yer alan konuşmalar, daha çok anlatı

formatında, bir başka deyişle, başka bir yarışmacının kendisi ya da davranışları hakkında onun yokluğunda anlatılanlardan oluşmaktadır. Bu anlatıların içinde, hakkında konuşulan yarışmacının kişiliği ve davranışları ile ilgili değerlendirmeler ile katılımcılar arasındaki dayanışma/kamplaşma sergilenmektedir. Konuşmalar çevriyazıya (orthographic transcription) dökülmüş, konuşma esnasında gerçekleştirilen tonlama, vurgu, verilen ara, duraklamalar gibi dilsel öğeler ile konuşanın yaptıkları, konuşmanın geçtiği yer, gibi dil-dışı öğeler ayrıntılı bir şekilde bu döküme dahil edilmiştir.

Bu çalışma bağlamında konuşma çözümlemesinin yöntemleri ile Goffman'ın (1959) saygınlık ve kişinin kendisini sunmasına ilişkin çalışmaları temel alınarak toplumruhbilimsel betimlemeler (Büyükkantarcıoğlu 2001) yapılmıştır. Çalışmanın ikinci ayağında ise eleştirel söylem çözümlemesi çalışmaları çerçevesinde bu konuşmalar içinde oluşturulan stratejiler (Wodak ve diğ. 1999) belirlenmiştir.

Yukarıda sözü edilen rekabetçi bağlam ile yerel bağlam içinde ortaya çıkan stratejilerle ilgili dilsel birimler ve yapılar, sözcük seçimleri ve diğer dilsel örnekler bu inceleme sırasında konuşma ve satır numaraları ile verilmiştir. Toplumruhbilimsel betimlemelere temel oluşturan sözcük, deyim, dilsel yapı vb. örnekler, bu çalışmanın bütüncesini oluşturan konuşmalardan kimi kez doğrudan seçilebilmekte ise de, stratejiler için bunların doğrudan belirlenmesi her zaman mümkün olmamaktadır. Bu nedenle çoğu kez sözcülerarası çıkarımlara dayanmak durumunda kalınmıştır.

III. Çözümleme

Evin içinde oluşturulan toplumsal çerçeveye yani yerel bağlama uyum birkaç şekilde olmaktadır. Alçak sesle konuşma (hakkında konuşulan kişinin duyamayacağı kadar alçak ama birbirlerini duyabilecek kadar yüksek), hakkında konuşulan kişi ile alay etme, birbirlerinin saygınlığını zedeleyecek davranışlardan kaçınırken dedikodu içerikli konuşmanın hedefi durumundaki kişi için vur-kaç tarzı konuşmalar şeklinde gerçekleşen konuşma, katılımcılar arasında dayanışmayı sağlayacak şekilde gelişmektedir. Konuşma 1'de Şale'nin aynı ortamda bulunmayan kişiler hakkında ilk etapta olumlu gibi görülen ifadelerinde (örneğin, 'asrın çifti', 'bravo' (3,5)) aslında tam tersi yergiler bulunmakta, bunu yaparken kendi saygınlığını koruyacak bir tavır içine de girmektedir. Benzeri durum Konuşma 2'de Dilek tarafından gerçekleştirilmektedir. Dilek'in kullandığı 'çok büyük adammış', 'elini öpmek lazım' (10,16) gibi sözcük öbeklerinden oluşan yapılar aslında olumsuz yargılarını göstermektedir. Diğer katılımcılar ise işbirliği içinde olduklarını (4), (9), (13), (19).satırlarda yer alan ifadeleriyle vurgulamaktadır.

Konuşma 1: Şale, Dilek, Nazime ve Hasan, Semra ve Sinem hakkında bahçede konuşuyorlar:

1 Ş: (ağlamaklı bir ses tonuyla) Nası yaptı kadın iki dakika önce başka şey söylerken nasıl

2 başka şey söylemeye başlıyor (.) nasıl bi insan böyle bi şey yapabilir (ağlamaklı ses

3 tonu biter) (1.2) yemin ediyorum asrın çifti (.) Semra ile Sinem ama? =

4 (.): = °evet° =

5 Ş: =.hhh ikisi (.) bravo ↑ yani bir insanlar bu ↑ kadar mı alçalırlar bu ↑ kadar mı

6 küçülürler

7 ((ara))

Konuşma 2: Şale, Dilek, Nazime ve Hasan, Bahadır hakkında bahçede konuşuyorlar:

8 D: gene (.) Bahadır (.) çok büyük adammış ya hiçbişey söylemiyorum =

9 N: = °evet° =

10 D: = çok büyük adammış =

11 H: = neden [(x x x)]

12 D: [aynı şeyden bah]sediyoruz =

13 H: = °he::° =

14 D: = çok ↑ büyük adammış =

15 H: = sen ne diyosun be: ↑ sen ne diyosun ↓

16 ((boşluk: 2.5))

17 D: onun elini öpmek lazım ya:

18 ((boşluk 2.1))

19 H: hhh- yeri geldi öptük

20 ((boşluk: 2.4))

Yarışmanın doğası gereği, yarışmacılar kendilerini diğer yarışmacılara ve izleyenlere beğendirmek durumundadırlar. Evdeki konumlarının devamını garanti etmek üzere, katılımcılar dedikoduyu stratejik bir şekilde kullanmaktadırlar. Bu yönden bakıldığında, dedikoduyu ‘olumlu dedikodu’ ve ‘olumsuz dedikodu’ olarak ayırmak mümkündür (Thornborrow ve Morris 2004). Olumlu dedikodu, yarışmacının hoşlanılabilirliğini gösteren dedikodu türü iken, olumsuz dedikodu, diğerlerinin durumlarına bir saldırı olarak karşımıza çıkmaktadır. Olumsuz dedikoduda yarışmacılar bir diğer yarışmacının hareketleri, görünüşü,

kişiliğine saldırı niteliğindeki konuşmaları yapmaktadırlar. Böylelikle, bu konuşmaya katılan diğer kişinin gözünde, hakkında konuşulan kişiyi küçültmeyi amaçlamaktadırlar. Yarışmacıların evdeki durumlarını garantilemenin bir yolu, kendileri için yararlı yandaşlıkları oluşturmak ve zararlı olanlardan kaçınmaktır. Bu, yarışmacıların, popüler olmayan karakterlerden kendilerini ayırmaları ve kendilerinin hoşlanılabilecek yönlerini ortaya koymalarını sağlayan olumlu dedikodunun bir şekli olarak görülebilmektedir. Konuşma 3'te Şale kendisi ile ilgili olayların gelişimini kendine bir komplo kurulduğu şeklinde değerlendirmekte, kendisinin masum olduğunu diğer yarışmacılarla paylaşırken izleyiciye de aynı iletiyi vermektedir. Aynı konuşma içinde Hasan, diğer yarışmacıların bu tutumunu onların para hırsıyla bağdaştırmakta, bunu da kendinin böyle bir insan olmadığını, emeğiyle yarışmanın sonucunda kazanılacak parayı kazanabileceğini (33, 37) söyleyerek belirtmektedir. Böylelikle 'kötü' davranış ya da kişilik özelliği olan yarışmacılardan kendini soyutlamaktadır. Şale ve Nazime ise bu görüşe katıldıklarını hatta bu tarz insanlarla birlikte olmaksızın elenmeyi bile göze alabileceklerini izleyiciye iletmektedirler (42, 43).

Konuşma 3: Şale, Dilek, Nazime ve Hasan, Bahadır hakkında bahçede konuşuyorlar:

21 Ş: .hhh durum neyi gerektiriyorsa onu söylediler (.) .hhh sanki ellerine bi replik verilmiş

22 gibi okudula[:r] okudul[ar] bi de o gerçekmiş gibi =

23 (): [ya:] [ya:]

24 (): = ya: (.) evet

25 ((boşluk: 2.5))

26 Ş: bi perde önce başka bişey oynanıyod[u] şimdi başka bişey oynan[ıyor] içerde (1.1) =

27 (): [hım:] [hım:]

28 Ş: = inanamıyorum ya: (.) inanamıyorum gerçekten ↑ ((ağlar)) inanamıyorum

Nazime

29 teyze inanamıyorum yani =

30 N: = aynen aynen yavrum

31 ((boşluk))

32 D: istese ben ona verirdim on on beş milyar (0.7) çok da bi para değil yani =

33 H: = ben sahaya çıkıyım bu altınların on mislini bir ayda kazanırım be (1.2) ne ki bu

34 altınlar altın mı yani para [mı] =

- 35 Ş: [yani şu] çalıştıkları şeylen (.) güçlen (.) bu emeklen
bu
- 36 beyin koşturmasıylan onlar da on mislini kazanırlardı zaten dışarda =
- 37 H: = sen ne diyosun? Ben bir sezaryen yapıyorum [bir buçuk milyar para
kazaniyorum=
- 38 Ş: [ço- (.) günde yirmi dört saat iki
=
- 39 H: = yani konuşurmasınlar beni]
- 40 Ş: = buçuk aydır] yirmi dört ↑ saat mesai yapıyorlar .hhh bravo onlar alsınlar =
- 41 N: = hıhı =
- 42 Ş: valla[hi alsınlar yani bravo yani] beni elesinler =
- 43 N: [valla öyle bi dahaki hafta da beni elesinler]
- 44 N: = evet

Dedikodunun, gözlenen olayın aktarılmasına, olumsuz değerlendirmelerin eklenmesiyle ortaya çıktığını araştırmalar göstermektedir. Karşılıklı konuşma şeklinde gerçekleşen dedikodu, eğer katılımcılar işbirliğini, konuşma sıraları geldiklerinde herhangi bir duraksama olmadan gerçekleştiriyorlarsa, dedikodusu yapılan kişi hakkında aynı olumsuz düşüncelere sahip olduklarını göstermektedir. Pınar, Sinem'in kişiliğine ilişkin düşüncesini 'hırs' (45), 'pislik' (57), Şale ise Sinem'le ilgili olayı 'rezalet' (49, 51, 56, 59, 63, 65) sözcüklerini kullanarak, konuşma sıralarında hiçbir aralık vermeden belirtmektedirler. Hatta düşüncelerine kısa konuşma molalarından sonra tekrar dönmekte ısrar etmektedirler (Konuşma 5 ve 6).

Konuşma 4: Şale, Nazime, Dilek ve Pınar yatak odasında Sinem hakkında konuşuyorlar:

- 45 P: hırs varsa: ↑ =
- 46 N: = herşeyi yapar insan =
- 47 P: = herşeyi ↑ yapar =
- 48 N: = ben ona inanı[yorum]
- 49 Ş: [hırs mırs değil bu rezalet ↑] =
- 50 P: = hırs olmasın =
- 51 Ş: = bu rezalet ↑ =
- 52 P: = olmasın

53 ((boşluk))

Konuşma 5: Şale, Nazime, Dilek ve Pınar oturma odasında sonradan Semra'nın katılımıyla Sinem hakkında konuşuyorlar:

54 Ş: BEN ↑ DEDİM SEMRA TEYZE BEN DEDİM =

55 P: = ben hırs olmasın dedim =

56 Ş: = PINAR DEMEDİ BEN ↑ DEDİM ON[U (.) REZALET Dİ]YE

57 P: [hırs olursa çok pislik oluyor diyorum]

58 ((boşluk))

Konuşma 6: Şale, Nazime, Dilek ve Pınar oturma odasında sonradan Semra'nın katılımıyla Sinem hakkında konuşmaya devam ediyorlar:

59 Ş : REZALET SEMRA TEYZE =

60 S: = NEDEN =

61 Ş: = demin size anlattığım sebepten dolayı =

62 S: = ama tamam altını da hesaplamış olabilir niye rezalet olsun? =

63 Ş: = BEN ONA REZALET DİYORUM ZATEN =

64 S: = hı:: =

65 Ş: = ONA REZALET DİYORUM ZATEN=

66 S: = AMA BİZ DE HESAPLADIK ZAMANIN DA (.) BU BİR ZEKA İŞİDİR(.)
BU BİR

67 MATEMATİK İŞİDİR

Yarışmacılar dedikodu içerikli konuşmalarda kendi düşüncelerini, beddua şeklinde de belirtebilmektedirler. Bunu emir kipinin dilek (kargış) (Korkmaz 2003:673) kipi şeklinde kullanılmasıyla yapmaktadırlar. 'Kavrulsun' (68) sözcüğünü kullanan Pınar, Sinem hakkında olumsuz düşüncesini belirtirken onunla ilgili olumsuz dileğini de vurgulamaktadır. Şale ise Pınar'la aynı düşüncede olduğunu emir kipini kullanarak dile getirmektedir (73).

Konuşma 7: Pınar, Dilek, Semra ve Şale mutfaktalar. Pınar ve Şale Sinem hakkında konuşuyorlar:

68 P: kavrulsun: kavrulsu:n:(.) inş::allah Alla::him

69 ((boşluk))

70 Ş: yapıyodu hesaplarını zaten =

71 P: = tamam (elini havaya kaldırır)

72 Ş: işte çok altını olanı ele-elesem (0.7)sıfır araba alırım (0.9) yok bu kadar altınla

73 çıkarsam bi tane motor alırım (.) al da geber içinde

Dedikodu, bir diğer yarışmacının yokluğunda onun hareketleri hakkında iki ya da daha fazla yarışmacının olumsuz değerlendirmeleri bulunduğu, grup içinde toplumsal düzenin değişik yönlerini/görünüşlerini, ev içinde toplumsal yaşamın çizgilerini açık bir şekilde ortaya koymak üzere bir işlev yüklenmektedir. ‘Gelinim Olur musun?’ yarışmasında oluşan kamplaşmaları dedikodu içerikli konuşmalarda sık sık görmek mümkündür. İyi ya da kötü karakterler, hem kendilerini hem de diğerlerini değerlendiren (74-77), (91-94), kendilerine göre karşı kamptaki yarışmacıların amaçlarını belirten (83-98), kendilerini korumak adına geliştirdikleri (100-111) stratejileri içeren söylemlerde bulunmaktadır.

Konuşma 8: Semra, Sinem ve Süheyla, Dilek, Pınar ve Şale hakkında oturma odasında konuşuyorlar:

74 Se: Ben ↑ sana kötüyüm diye kucak açıldı (1.1) başka ↑ hiç bişey değil =

75 Si: = ne =

76 Se: = eğer ↑ biz seninle iyi olaydık (.) buranın en ↑ kötü gelini sen olurdun (1.5) bunu da

77 unutma =

78 Sü: = iyi dedin ama Şaleye =

79 Se: = he:::: =

80 Sü: = he::

81 ((boşluk))

82 Si: (x x x) =

83 Se: = olay bu kadar basit (.) b[en herkesi tanı]yorum ha:ydi::.

84 Sü: [iyi dedin ama]

85 ((boşluk))

86 Se: hiçbir vicdan bu kadar =

87 Sü: = hadi ötekinin neyse canı yanmış ya [onun]

88 Se: [kaldır]tmak (.) maşa varken elini yakmamak =

89 Sü: = Dilek öyle =

90 Se: = topladı ↑maşaları eline (.) [o:h: iyi yaptı (.) iyi yaptı]

- 91 Sü: [Dilek öyle gıza ((middle anatolian accent))
düşman
- 92 öbürü (.) üçü üç↑ gız (.) bunlar cahil Semra hanımcım olmaz ↑bu çocuk orda
yatsa
- 93 ↑(1.2) benim yerime git yat ↑gızım sen dedim (.) ben ↑ yatayım oraya dedim
(1.1)
- 94 çocuğu istemiyolar (.) o odaya nası koyarız ? bunlar uyuyan adamı ya[şatmıcak]
burda
- 95 Se: [bravo (.)]
bu
- 96 kadar [sabır (.) bravo]
- 97 Sü: [bu-bunlar yaşatmı]cak bu gızı burda =
- 98 Se: = he:: amaçları o
- 99 ((boşluk : 1.3))
- 100 Sü: bunu alalım yanımıza olmaz ↑ tehlikeye giriyor çocuğun canı
- 101 ((boşluk: 2.1))
- 102 Si: ya tehlike değil kimse bana burda bişey yapamaz =
- 103 Sü: = yapamaz ama [hadi uyurken ya]parlarsa?
- 104 Si: [bana biri el kaldırsın] =
- 105 ((boşluk))
- 106 Si: gelsinler (.) ben onu bilemem uyurken ya[parlarsa]
- 107 Sü: [he:::] =
- 108 Si: = bakın b[e-]
- 109 Sü: [he]:: ben ondan alıyom seni =
- 110 Si: = bakın ben yanımdak-kini görürüm (.) bu yanımdakini de görürüm
önümdekini
- 111 görürüm (.) ama arkamdakini görmem işte? =
- 112 (.) = tabi =
- 113 (.) = evet

Ev içindeki kamplaşmalar yarışmacılar açısından da sıkıntı yaratan bir durum olabilmektedir. Bu durumun yarışmacılar arasında konuşulması, onlara olan etkilerinin tartışılması da dedikodu içerikli konuşmalarla gerçekleştirilebilmektedir (114-119). Semra, izleyiciden de gelen tepkileri (118) belirterek durumun kendisini nasıl etkilediğini (119),

Sinem ise yine izleyiciden/yarışmacılardan gelen olumlu tepkileri kastederek (130), karşıt kamptan kendini soyutladığını (132-133) vurgulamakta; böylelikle kendinin o yarışmacıyla birlikte ya da o yarışmacıyla aynı görüşte olmadığını, yarışmacılara ve izleyicilere gösterir şekilde dedikodu içerikli konuşmalarla aktarmaktadır. Semra, diğer yarışmacılardan hatta karşıt kampın üyesi durumundaki Sinem'den bile kendisine hak vermesi konusunda destek arayışında bulunmakta (136-150), bunu yaparken 'o öyle, dedi bu böyle dedi' (Goodwin 1991) şeklindeki anlatımlardan ne kadar çok etkilendiğini belirtmektedir.

Konuşma 9: Sinem, Semra ve Meral, Ata ve Ahmet hakkında mutfakta konuşuyorlar:

114 Se: Pınarla Şale de (.) Dilek pek bişey anlatmadı (.) aynı Atanın söylediğini anlattılar (.)

115 annem merak etmesin bişey olmaz diye de ↑ (0.8) üzülmesin sakın diye de ↑(.)

116 söylediler (.) .hhh fakat sonuçta şöyle bir mühür buldular hhh-(1.5) .hhh biz içeri

117 girdik (.) onlar dışarı çıktılar ↑ (0.7) Atayı hiç göremedik ↑ (.) onlar birbirlerini

118 seviyolar hhh- (1.1) yani sen ↑ aynı oyundasın Semra hanım (.) bana bunu söylediler

119 (.) beni ayıltan bayıltan buydu =

120 M: = ay:: (.) bak (.) gördün mü şimdi ne oldu =

121 Si: = Atay-Atayı hiç gör[emedim]

122 Se: [onlar dı]şarıda da olsa [(x x x)]

123 Si: [onlar dışarı bak (.) onlar dışarı çıktı

124 ben evet içeri giriyorum (.) ben içeri girince Ata da içeri giriyor çünkü (0.7) ya ben

125 kızlarla konuşmuyorum m-muh- şey değilim (.) beni yalnız bırakmamak için ben ↑

126 nereye Ata oraya (.) Ahmet abi oraya ↑

127 ((boşluk: 2.4))

128 M: ha üçünüz yani =

129 Si: = hı: (.) bazen Atayla yalnız kaldık (.) o da Ahmet abi içerde işi ya işi vardır (.) ya bi

- 130 salata yapıyordur (.) ya bişey yapıyordur (.)insanlar neden beni [bu kadar seviyorlar =
- 131 Se: [eller zamanında =
- 132 Si: = işte ↑ kötü] niyetli gelip kimseye bişey anlatmıyorum (.) bak şu anda yaptıkları
- 133 kötü niyetlen (.) anlatmak
- 134 Se: = sonuç olarak (.) ne dedi]
- 135 ((boşluk: 1.1))
- 136 Se: eller zamanında son mühürü vurdu (0.7) sen iste isteme dedi (.) bu kız senin [oğlunla=
- 137 Si: [sen de =
- 138 Se: = evlenecek]
- 139 Si: = gel ↑ (.) gel de çıldırma şimdi (.) sen de haklısın yani =
- 140 Se: = sen ister iste ister isteme dedi (.) bu kız senin oğlunla evlenecek ↑ (.) sen de ortada
- 141 kalacaksın↑ (.) böyle ↑ bir kelime de var ortada Meral hanım (.) hadi gel de (.) iyiki
- 142 ↑çıldırma (.) evladımın canını kurtarmak istiyorum diye feryat ↑ ediyosun (.)
- 143 aygınlık baygınlık geçiriyorsun (.) arkasından böyle bir öneri geliyor (.) kolay mı ↑
- 144 evladım bunları taşımak =
- 145 Si: = sizin bu kadar tepki vermenize gerek yoktu (.) ben anlattım bana inanmanız
- 146 gerekiyordu (.) [onlara değil]
- 147 Se: [hadi yavrum] gel de inanma (.) [ordan öyle geliyo](.) ordan öyle =
- 148 Si: [bi daha bi daha bana]
- 149 Se: = [ordan öyle geliyo]
- 150 Si: [ama bak] bi daha öyle inanmadan şey yapmayın (.) bana bi sorun

Eğer bir yarışmacı kendisi için yararlı olacak yandaşlığı oluşturabilirse, ev içindeki ilişkilerini güçlendirebilmekte, böylelikle evden atılmaya aday olmamayı sağlayabilmektedir.

Bu tür konuşmalarda yarışmacılar arkadaşça duygularını ifade etmektedirler. Bu yolla ev içindeki toplumsal çerçeveye uyumlarını gösterebilmektedirler. Bu tarz konuşmalarda ses tonlarını yumuşatarak (155), diğer katılımcı da bu görüşe katıldığını (156) göstererek, izleyiciye karşı kendileri ile ilgili olumlu mesajlar vermektedirler. Bunu yapmanın bir başka yöntemi de karşısındakini dikkate aldığını gösterir (158) ifadelerde bulunmaktır. Katılımcıya arkadaşça yapılan öneriler (162), sunulan iyi dilekler (hatta dualar) (165) yoluyla izleyici kitlesinin gözünde kendilerine olumlu bir imaj yaratmaya çalışmaktadırlar.

Konuşma 10: Nazime, Semra ve Sinem, Bahadır ve Cemile hakkında bahçede konuşuyorlar:

151 Se: Gülüyoruz ağlanacak halimize hhh-

152 ((boşluk: 0.9))

153 N: Allahımıza şükür canım ne ağlanacak [ne halimiz] var (.) =

154 Se: [çok şükür]

155 N: = ama::n [canın sağ] vücudun sağlam sen de =

156 Se: [çok şükür]

157 Se: = çok şükür =

158 N: = yapılan tavır-ra sadece alınıldı =

159 Se: = evet =

160 N: = yoksa hhh- elbet bigün birimiz gidicez =

161 Se: = evet =

162 N: = Semra hanım ↑(.) yani mantıklı olmak lazım =

163 Se: = evet evet (.) doğru =

164 N: = bi de (.) yani şey (0.6) eğer: bura (.) bi:: yarışma ve:: eğer sonuçta (.) bir mükafat

165 varsa ↑ (.) Allah hakedene nasip kısmet eylesin =

166 Se: = ha =

167 N: = ben her zaman [onu] dua ederim (.) =

168 Se: [evet]

169 Se: = evet =

170 N: = Cemilenin de zaten hiç ↑ bişeye ihtiyacı [yoktu] (.) o da onu söylüyordu (.) ama =

171 Se: [yoktu↑]

- 172 N: = ↑ burda k- alınılan tavra (.) alındı (.) yani (.) yoksa (.) Cemilenin çıkması
(.)
173 gayet ↑ tabi çıkacaktı (.) o da buna hazırlamıştı psikolojik olarak kendini =
174 Se: = evet =
175 N: = yani (.) hiç kimse ona güvenmedi
176 ((boşluk: 1.2))
177 Se: doğru =
178 N: = tavır o değildi (0.9) ama ↑ önemli de değildi (.) o da önemli değil =
179 Si: = (x x x) =

Konuşma 10'un devamı niteliğinde olan Konuşma 11, Goodwin (1991)'in çalışmasında ortaya koyduğu gibi dedikodu içerikli konuşmalar sırasında ya da sonrasında tarafların karşı karşıya gelmesini içermektedir. Aynı kampların üyeleri durumundaki yarışmacılar yüz yüze tartışır hale gelmekte ve birbirleri için düşündüklerini açıkça ifade etmektedirler (180-194). Nazime, Sinem ile ilgili düşüncelerini doğrudan onun yüzüne söylerken, Sinem kendisini savunmaya geçmekte (200, 202, 204-207), Nermin ise bu savunmayı dinlememek konusunda direnmektedir (199, 203).

Konuşma 11: Nazime, Semra ve Sinem, Bahadır ve Cemile hakkında bahçede konuşuyorlar:

- 180 N: = kişi neyse o hareketi gösteriyor (.) ben ↑ senle konuşmuyorum cı- şey =
181 Si: = ama bi anlayın beni niye anlamak istemiyorsunuz (.) Şale [gelme]den önce
=
182 N: [ben Semr-
hhh-]
183 Si: Cem[ile teyze] gelinim olur musun dedi =
184 N: [ben Semra hhh-]
185 N: = ben Semra hanımla konuşuyorum lütfen ↑ =
186 Si: = ay: lütfen =
187 N: = lütfen kafamı senin konuşmanla doldurmak istemiyorum (.) özür dilerim =
188 Si: = alınan tavır =
189 N: = muhatap olarak kabul etmiyorum seni artık Sinem (.) ben ↑ Semra
hanımla
190 konuşuyorum

- 191 ((boşluk: 0.7))
- 192 Si: bulunamaz mıyım yani (x x x)
- 193 N: artık bilemiyorum
- 194 ((boşluk))
- 195 Si: birçok var kırıldığım nokta (.) Bahadıra da (.) kendisine de
- 196 ((boşluk: 1.5))
- 197 N: Bahadıra deseydin de o kadına (x x x) anlasaydı bari =
- 198 Si: = şimdi o- (.) tekrar o olayları niye açayım =
- 199 N: = açma ↑ o zaman boşver (1.1) hiç şimdi (.) şimdi de açma =
- 200 Si: = ya bana gelsin desin ki [Semra teyze]
- 201 N: [şimdi de açma: ↑] açma ↑ Sinem (.) [konuşmak =
- 202 Si: [Sinem
desin]
- 203 N: = istemiyorum senlen =
- 204 Si: = Sinem desin ben- (.) işte ben Şaleyi gördüm beğendim (.) tamam bişey
demicem
- 205 ama benim arkamdan asla ↑ giremez (.) ben evde yokken (.) .hhh asla ↑
olamaz (.)
- 206 benim evime gelin giremez (.) .hhh sen ↑ bana getirdin bu teklifi (.) aklıma
Bahadırı
- 207 sen ↑ soktun (.) e: ben kırılmıyım mi şimdi?

Daha önce belirtildiği gibi yarışmacılar iki çerçeve içinde hareket etmek durumundadırlar: evin toplumsal çerçevesi ile uyum sağlamaları gerekirken, içinde buldukları yarışmanın, yarışma koşullarına göre de hareket etmek durumundadırlar. Yarışmacılar hareketlerini ve konuşmalarını, kendilerini evden atabilecek durumda olan diğer yarışmacıları ve kendilerini oyları yoluyla evden çıkaracak izleyenleri memnun edecek şekilde düzenlemek zorundadırlar. Bu nedenle olsa gerek ki, yarışmacılar konuşmalarında sık sık kendilerinin gözlendiğine gönderme yapmakta ve bir yarışmada olduklarını vurgulama ihtiyacı (217) duymaktadırlar. Bu çerçevelerle ilgili, yarışmacıların farkındalık düzeyi ve bunun davranışları üzerindeki etkileri, yarışma boyunca sık sık gözlenebilmektedir. Yarışmanın bir kuralı gereği anne-oğul olarak bulunan Ata ve Semra'nın arasındaki ilişkide oğulun annesine gereğinden fazla bağımlılığının bulunması kamuoyunun çok ilgisini çekmiş ve bu medya olayı Ekim-Aralık 2004 tarihleri arasında yayınlanan basın yayın organlarında

sık sık yer almıştır. Bu nedenle olsa gerektir ki, Ata sevdiği kıza yani Sinem'e, aynı zamanda da izleyicilere kendisini açıklama gereğini sık sık hissetmiştir. Bu açıklamayı yaparken diğer insanlarla olan konuşmalarını da aktarmaktadır (210-216, 218-224).

Konuşma 12: Ata ve Sinem, Semra ve Bahadır hakkında yatak odasında konuşuyorlar:

208 A: [[hiç bişeyi]]

209 S: [[özür diledim]] annenden ya: =

210 A: = hiç bişeye dedim saygı duymuyosan dedim benim dedim (.) aşkıma (.) sevgime

211 saygı duy ya: (0.9) ben dedim (1.1) zannetme ki dedim hiç bişey bilmiyorum (1.4)

212 yarın bigün dedim Sinem gene çekecek gidecek belki dedim (.) gene bi şekilde mutlu

213 olacak beni unutacak dedim (0.7) ama dedim (.) ben bunu bile bile (.) başka ↑ türlü

214 hareket edersem dedim (.) o zaman ne anlamı var dedim benim duyduğum aşkın ↑

215 sevginin hiç bir anlamı kalmaz (.) biz demiş (0.8) onlar birbirini seviyor (.) aralarına

216 girme hhh- =

217 S: = hıhı telefonlar geldi =

218 A: = anne dedim bak ↑ (.) bizim Sinemle biz de konuştuk (.) bizim birlikte olmamızın

219 imkanı yok ↑ (1.0) bu saatten sonra hhh- (0.7) ama dedim biz (1.0) ben ↑ dedim

220 içimde duyduğum o sevgi o aşk o kadar güçlü ki dedim (1.8) ona ne kızabiliyorum (.)

221 ne kin duyabiliyorum (.) ne nefret duyabiliyorum (.) çünkü dedim sevdiğin aşık =

222 A: = olduğun insana kin nefret duyamıyorsun duyamazsın (.) hiç bi zaman (.) bu saatten

223 sonra yaptığımız ayıp (.) karakersiz durumuna düşerim ben dedim (.) tamam oğlum

- 224 diyo sen de haklısın dedi doğru söylüyorsun dedi [ben dedi (.)] ben dedi yanlış
anla =
- 225 S: [hak verdi yani]
- 226 A: = mışım dedi (0.6) anne dedim rahat ol ↑ (.) ama dedim beni de mazur gör (.)
ve biz
- 227 de Bahadırla hiç konuşmadık yani (.) ha ↑ bi tek bana söylediği şöyleydi (.)
böyle
- 228 böyle dedi işte (1.3) olursa molursa (.) ha dedim olursa dedim o saatten sonra
benim
- 229 yengem olur başka bişey olamaz dedim yani hhh- =
- 230 S: = alla alla ↑ (.) ben .hhh (0.7) sevdiğim ↓ (.) kıza veya erkeğe (.) enişte yenge
- 231 diyemem=
- 232 A: = bak =
- 233 S: = ben diyemem ↑ kardeşim deseydin ya =
- 234 A: = ben ona öyle deseydim ben menfaatçi olurum (1.1) sevmek sevdiğin insanı
mutlu
- 235 görmektir =
- 236 S: = inanır mıydın ↑ benim Bahadırdan hoşlansam =
- 237 A: = eğer sen de ↑ bunu kabul ediyosan (0.6) o da ↑ kabul ediyorsa (.) demekki
- 238 birbirinizde aradığınız mutluluğu bulmuşsunuz demektir (0.7) o zaman(.)
benim şeyim
- 239 kalmıyor (.) yani benim üzülecek bi tarafım kalmıyor neden çünkü (.) birisi-
birisini
- 240 seviyorsun o da mutlu ↑ (.) bitti ↑ (.) daha ötesi yok bunun ya: =
- 241 S: = senin için bişey (.) dendi ben de dedim ki Ata benim için çok özeldi (.) ben
Atayı
- 242 çok seviyorum dedim (.) çok iyi bi çocuk dedim (1.6) onun bana hhh- (.) ger-
beni
- 243 gerçekten sevdiğine ben sonradan anladım(.) hakkaten sonradan anladım ben
sana da
- 244 söyledim bunu inanmıyorum diye =
- 245 A: = hıhı evet ilk o zaman (x x x) =
- 246 S: = o anda anladım

Olumsuz dedikodu bazen bir kaç biçimin birlikte kullanılmasıyla, örneğin hakkında konuşulan kişinin hem kişiliğini hem de davranışlarını içeren aşağılamalarla gerçekleştirilmektedir. Bu aşağılamaları içeren ifadeler yazılı (Konuşma 13) ya da sözlü (Konuşma 3) olarak bu yarışmada karşımıza çıkmaktadır. Bunu öğrenen kişi, yani Semra (250), durum ortaya çıktığında olumsuz dedikoduyu yapan kişiyle, yani Sinem’le yüzyüze gelmekte (255-256), dedikoduyu yapan kişi ise kendini savunma (263, 267, 270, 274, 276) ihtiyacı hissetmektedir. Bu savunmanın devamı ise savunmayı yapan tarafından “pes etmek” şeklinde sonlandırılabilir (278).

Konuşma 13 : Semra, Sinem ve Meral, Sinem tarafından Bahadır’a yazılmış bir mektup hakkında konuşuyorlar:

247 M: onlar görmüşler mektubu ↑ =

248 Se: = okumuş ↑ =

249 Si: = konuşamazlar mıymış ↑ (.) e: mektup yayınlandı =

250 Se: = yayınlanmayan ↑ bir mektup varmış kızı:m ↑ =

251 Si: = ha:yır ↑ yok [öyle bir] şey ya:

252 Se: [türkçe anla]

253 ((boşluk))

254 Se: ben hangisi bu hangisi o bilemem (.) iki mektup ↑ varmış =

255 Si: = tamam iki mektup (.) >birinde ben seninle konuşacağım sakın beni yanlış anlama

256 öyle konuşmak zorunda olduğum [için konuşacağım] <

257 Se: [hah ↑ ikinci mektup bu] =

258 Si: = ikinci mektup işte yayınlandı: ↑ (.) söyledim ↑ (.) ay hasta mı bunlar ya ↑ deli

259 ediyorlar adamı (.) madem okumuşlar biliyorlar niye ↑ böyle ay biz söyleyemeyiz (.)

260 niye ↑ söyleyemele-söyleyemiyorlar (.) bunlar beni şey ↑ yapmaya çalışıyorlar

261 anladın mı ↑ Semra teyze (.) biraz da sen anla ↓ anlamışsındır =

262 Se: = ben her şeyi ↑ anladım ama (.) bir şey yapılacak yok ↑ =

263 Si: = ya bir şey ne bu ortada bir şey bunlar açıklanmış şeyler bilinen ↑ (.) şeyler (.)bu

264 ne ↑ =

- 265 Se: = yani seni↑ güme göndermek [istiyorlar] bu kadar basit ve net (.) .hhh ama
=
- 266 Si: [hı: evet]
- 267 Se: = [bi dakika (.) acaba↑] (0.9) seni mi güme göndermek istiyorlar (0.6) y-
yoksa↑ =
- 268 Si: [ama gönderemeyecekler güme ↑ falan]
- 269 Se: = gerçekten ↑ güme gitmesi gereken bir kişilik ↑ mi var (1.0) =
- 270 Si: = ay: yok ↑ Semra teyze: =
- 271 Se: = işte bunları ben (1.1) peşinen yargılayamam (0.8) nasıl [olursanız olun (.)
buraya =
- 272 Si: [sizi sizi Semra
teyze↑ =
- 273 Se: = alınıyorsunuz]
- 274 Si: = sizi dü-dü-dün çok şey yapmışlar herhalde (.) doldurmuşlar sizi bana =
- 275 Se: = hayır ↑ ben dolmadım ↑ =
- 276 Si: = dol[muşsunuz ↑] (.) bana inanmıyorsunuz [şu noktada] tamam daha ben =
- 277 Se: [ama gerçekten] [İNANİYORUM]
- 278 Si: = konuşmuyorum ya yok ↑ (.) hayır =

Dedikodu içerikli konuşmalarda hakkında konuşulan kişinin davranış ya da konuşma biçiminin taklit edilmesi de söz konusu olabilmektedir. Konuşma 14'te Semra, Sinem'den duyduklarını, onu taklit ederek Meral'e aktarmaktadır. Bu aktarım sırasında sadece söylenilenler aktarılmamakta, aynı zamanda o insanla alay da (280-292) edilmektedir.

Konuşma 14 : Semra, Sinem ve Meral, Sinem tarafından Bahadır'a yazılmış bir mektup hakkında konuşuyorlar:

279 Se: = inanıyorum ↑ (.) ama ne diyim ? (0.9) dolduruş değil korkuyorum ↑
insanlardan

280 (0.8) ° o notta Semra hanım da geçiyormuş (.) sorun bak hiç söylemiyor° (.)
aptal ↑

281 konumuna konuluyormuşum (.) sen şöyle yap ben böyle yapıcım (.) burayı
böyle

282 idare edicez (1.6) ve Bahadırın da bir çok hhh- (.) yaptığı hatalar varmış (.)

- 283 açıklanmıyor ↑ konu (.) kelimelerle açıklanmıyor ↑ (.) yarı yarıya Bahadırı da
- 284 suçluyor onun bazı şeyleri yapmış neyse hhh-(1.7) ne olduğunu bilmiyorum (.)
- 285 işte bu kadar ↑ =
- 286 M: = suçlu hhh- =
- 287 Se: = Bahadır da suçluymuş yarı yarıya hhh- (.) sen ↑ bundan bişey anlar mısın (.)
- 288 ben de aptal ↑ konumuna ko[nuyormuşum yani] resmen ↑ (.)° Semra teyze beni =
- 289 M: [yok estağfirullah]
- 290 Se: = Ataya aşık zannediyo (.) sen böyle yap ben de böyle yapayım (.) bu böyle olsun
- 291 şu şöyle olsun° (.) e: Sinemin anlattığıylan ↑ alakası yok (.) ben başıma (.) bela
- 292 [gelmesin diye]
- 293 M: [hiç bu kadar] şey yapıyorlarsa o zaman çıkar okurlar

Daha önce üzerinde durulan, Fiji topluluğunda uygulanan *talanoa* ile ilgili değerlendirmesinde Brenneis (1996), dedikodunun ‘diğerlerinin bilinirliliği/saygınlığı üzerine’ ve ‘çatışma konularının herkese duyurulması’ konusunda yararlı bir forum olduğu yorumunda bulunmuştur. Bu saptamalar, ‘Gelinim Olur musun?’ evi için de geçerlidir. Grubun toplumsal organizasyonu, yarışmacıların bir şekilde katılmak durumunda olduğu, öyle ya da böyle, konularla ilişkilerini gösterecek şekilde dedikodu konuşmaları yoluyla, bir yere kadar da olsa, sorgulanmaktadır. Scannell’in (2002) tanımı gereğince de, yarışmacıları ‘toplumsallaşmaya zorlayan bu ev’ oyunu, diğer insanlarla geçinmeyi gerektirmektedir. Etkileşimsel terimlerle açıklamak gerekirse, bu süreçte, saygınlık kavramı kritik hale gelmektedir, özellikle bütün taraflar için dedikodu içerikli konuşmalar, potansiyel olarak saygınlığı zedeleyici olabilmektedir. Konuşma 15’te katılımcılardan Şale, Semra ve Ata’nın kendisini görme biçiminden yani kendisinin “düzenbaz” (310) şeklinde tanımlanmasından duyduğu rahatsızlığı dile getirmekte, bir diğer deyişle saygınlığının zedelendiğini düşünmektedir. Bu oyunda diğerleri tarafından, kendilerine biçilen rollerden de katılımcılar rahatsızlık duymakla birlikte oyunun bir parçası olarak devam etmektedirler (316-324).

Konuşma 15: Şale, Dilek ve Nazime, Sinem hakkında yatak odasında konuşuyorlar:

294 Ş: ° Bahadır aldı (.) tokayı° =

295 N: = ° saklamış ° =

296 Ş: = ° saklamış ° (0.6) aşık ↑ ya Bahadır (0.6) tokalar, hhh- (.) toplar, (.) anılar =

297 D: = (x x x) =

298 N: = him::: =

299 Ş: = mektupta da ne yazdığını biliyorsun ↑

300 ((boşluk))

301 N: ı-ı:::

302 ((boşluk))

303 Ş: mektupta da ↑ (.) şey yazmış ↓ (.) ben ↑ seni istemiyomuşum gibi davranıyım (1.3)

304 sen↑ be- bana (.) işte efendim (0.9) şey yap (.) yani (0.8) sen beni istiyormuş gibi

305 davran (.) zorla beni =

306 N: = e::: =

307 D: = zorla beni diye bişey (.) ben öyle duymadım =

308 Ş: = neyse işte yani oraya varan bişey (0.7) ondan sonra (.) e:i:: burda öyle

309 davranıyorum ama ↑(.) dışarda ↑(0.8) hhh- görüşürüz (.) Semra teyze beni Ataya

310 aşık zannediyor (.) ama öyle bişey yok (1.0) ve düzen- düzenbazmış ben

311 düzenbaz ↑ =

312 N: = evet =

313 Ş: = düzenba:z =

314 N: = evet

315 ((boşluk))

316 Ş: bi ro- [bi oyun hazırlamış] (.) bi perde hazırlamış =

317 N: [(x x x)]

318 N: = hıhıhıhı =

319 Ş: = senin rolün bu (.) benim rolüm bu =

320 N: = hıhı: (.) bize de ↑ roller kesmiş (.) bize de ↑ roller kesmiş (.) biz- bize de =

321 Ş: = bana da ↑ kesmiş =

322 N: = bana da ↑ kesti (.) bu:: perdelerde ↑ benim de rolüm [vardı (.) Nazime (x x x)]

323 Ş: [ben ↑ Bahadırı istiyorum

324 ↑ (.) Bahadır Sinemi istiyor ↑ (1.5) böyle bir oyun hazırlamış

Dedikodunun başlangıcını oluşturan soru-yanıt şeklindeki konuşma, hakkında konuşulan kişinin davranışını ve değerlendirmesini içeren konuşmalara yol açmaktadır (325, 328). Ancak verilecek yanıtlar her zaman doğrudan başlamamakta, duraksama (326) ve ardından soruya isteksiz bir şekilde (327) yanıt vermek şeklinde olabilmektedir. Ancak diğer katılımcının sözlerinin yanında vücut diliyle gösterdiği ısrar, konuşanın düşüncelerini ya da diğerleri hakkındaki yorumlarını içeren dedikoduya başlamasına neden olabilmektedir (329-333).

Konuşma 16: Ata ve Sinem, Bahadır, Şale ve Ahmet hakkında bahçede konuşuyorlar:

325 S: Ahmet abi ne zaman ↑ konuşacak

326 ((boşluk: 1.1)

327 A: yemekten sonra konuşacaz (1.5) uzun uzun konuşacaz [Sinem baya](.) baya mesele =

328 S: [ne konuşacaksınız]

329 A: = var ya: (.) her şeyi ↑yani (.) sizin olan mevzularınızı da konuştuk ↑ (.) işte

330 Bahadırın yapmış olduğu bazı hareketler senin ↑ yapmış olduğun (.) tavır ve

331 davranışlar (.) ben o taşları (.) yazdım mı (.) kartona yazdım mı bakman ↑

(0.9)

332 niyetim aynı falan demen (.) hepsini ↑ konuştuk yani her şeyi↑ konuştuk (.)

.hhh

333 sonra Şalenin bunları bile bile niye ↑ geldiği aklımıza takıldı =

334 S: = biz annenle dedi ki (.) .hhh o Ahmet ve Şale olayında dedi .hhh Şale dedi (.) evden

335 gitmemek için böyle bi şey yapıyorsa dedi çok kötü (.) bu benim aklıma geldi

336 [benim] de geldi

337 A: [onu da] onu da benim bi tuzak sorum var onunla çözeceğim

338 ((duraklama))

339 A: Dilek de anlatacak, (.) sen de anlatacaksın, (.) Şale de anlatacak (.) hepinizi dinlicem

340 ((boşluk))

Goodwin (1991)'nin çalışmasında *instigating* yani 'birinin konuşmasıyla başka birini, üçüncü kişi aleyhine harekete geçirmek' şeklinde tanımlanan dedikodunun yerine getirdiği işlev, bu çalışma bağlamında incelenen veride de bulunmaktadır. Örneğin Konuşma 17'de Sinem, Ata'yı mektup konusunda suçsuz olduğuna (341, 348, 357) inandırmaya çalışırken Bahadır'ın mektup sonucunda ortaya çıkan karışıklığın sorumlusu (359) olduğunu da söylemektedir. Ancak bunun üzerine diğer grup üyelerine yönelen Ata'yı, yine kavga çıkar korkusuyla yatıştırmaya çalışmaktadır (375).

Konuşma 17: Ata ve Sinem, Bahadır, Şale ve Ahmet hakkında bahçede konuşuyorlar.

341 S: burda (ku-) suçlu(.)i-insan yok ↑ yani =

342 A: = bi-i-biz =

343 S: = Bahadır da ↑ kendine göre (.) b-belki (.) b-benden ↑ daha çok elektrik aldı (.) ben de ondan =

344 A: = biz de bak dedik ki ↑

345 ((duraklama))

346 A: ama bunlar söylensin ↑ (1.5) çünkü (.) o teklifi(.) o hepimize söylemedi (.) biz sonra

347 sizden duyduk =

348 S: = o onun ↑ şeyi ama (.) şimdi burda içerde ↑ benim üstüme gelirsiniz ben çıldırırım

349 ↑ yani

350 ((boşluk))

351 A: ya dinle:: ↑

352 ((boşluk: 1.3))

353 S: [[onun sorunu]]

354 A: [[biz de sana]] hak verdik (.) he::y ↑ (1.0) niye (.) aşağıda Şaleye başka söyledi

355 burda başka söylüyor (.) sonra içerde ben duydum işte (.) ben yapacağımı yaptım ↑

356 (.) dedin ya sen (.) o =

- 357 S: = ben demedim =
- 358 A: = tamam ↑ =
- 359 S: = o dedi =
- 360 A: [[sen ona niye]]
- 361 S: [[hı: hemen]] bana attı =
- 362 A: = hemen bana attı topu (.) ben yapacağımı yaptım hemen topu bana at (.) o-
onu
- 363 konuştu (.) onları duyduğumu falan söyledim ↓ (.) sonra senin↑ (.)
tuvalette not
- 364 verdiğini ben görmüştüm zaten (.) Bahadırı çağırdım gelsene gelsene =
- 365 S: = o notu okudunuz siz hhh- (.) bunlar zannetmiş ki ya veya o- bunlar diyor ki
↑ (.)
- 366 .hhh Semra teyzeye göre Hasan, (.) Pınar, Dilek, (.) Şale (.) o notu okumuş (.)
hhh-
- 367 notta yazıyormuş ki ↑ Semra teyze benim Ataya aşık olduğumu zannediyo ↑
=
- 368 A: = bu değil ↑ notu biz okuduk =
- 369 S: = tamam ↑ işte onlar öyle zannediyor =
- 370 A: = (x x x) (.) [sonra] verilen ikinci notu ↑ =
- 371 S: [(öksürür)]
- 372 S: = biliyo musun (.) ondan haberin var mı ↑ =
- 373 A: = işte (.) ondan haberim var (.) oondan nasıl eminim Bahadır ↑ bana söyledi
- 374 ((boşluk))
- 375 S: kavga çıkmasın içerde

Konuşma 18'de grup üyeleri arasındaki ayrılıkların nedenlerinden biri üzerinde durulmaktadır. Bir grup üyesinin, grup içinde kendisine yandaşlık oluşturabilmesi amacıyla dedikoduyu kullandığı daha önce belirtilmişti. Ancak ortaya çıkan yandaşlıkların çatışması, evin yerel bağlamında kaçınılmaz bir durum olarak yarışma boyunca karşımıza çıkmaktadır. Bu çatışmaların yaşandığı sırada tarafların kendisini savunmak adına olayları aktarmaları (380-382), bu aktarımlara katılmak ya da katılmamak (384) şeklinde karşı tarafın düşüncesini belirtmesi dedikodu içerikli konuşmanın devam etmesine neden olmaktadır.

Konuşma 18: Şale, Dilek; Sinem ve Semra, Bahadır hakkında bahçede konuşuyorlar:

376 Ş: > Sen de o zaman şimdi Semra teyze bana gelip s-sen sus Şale .hhh (.) Ata Sinemle

377 ilgilenecek (.) ama benim oğlum seni dışarda tanıcak dese .hhh (.) < niye ↑

Semra

378 teyze derim

379 ((boşluk))

380 Si: ben ↑taşlara kadar yazdım (.) babam geldi (.) .hhh bi şey başlattın (.) ya bitir ya da

381 şey ↑ yap dedi (.) anlamadım ki ↑ ben Bahadırın ne yaptığını (.) ben böyle izledim

382 Bahadırı ↑ .hhh yukarı bi çıktım teklif etti

383 ((boşluk))

384 Se: uzun lafın kıyası ↑(.) öyle ↑ değil (.) Bahadır da ↑ öyle böyle yapmadı (.) doğruyu

385 söylüyüm (.) Bahadır ↑ bunu sevdi hhh- =

386 (.) : = evet =

387 Se: = Cemile hanımla Nazime hanım da ↑ (.) sana çevirmeye çalıştı =

388 (.) : = hıhı =

389 Se: = gerçekleri ↑

Üçüncü şahısın yokluğunda kendisiyle ilgili yapılan konuşmalar, konuşulan kişinin bir özelliğinin taklit yoluyla aktarılması şeklinde de olabilmektedir. Bu tarz konuşmalar, konuşmayı başlatan kişinin yorumunu gösteren tanımlamalarla başlamaktadır. Bu tanımlamalarda daha çok sıfatların eylem olarak kullanılması (394) dikkat çekmektedir. Bu kullanımlara diğer katılımcının verdiği yanıt, eğer aynı fikirde olduğunu göstermek şeklinde olursa, söylenenlerin tekrarı (405, 406) eş anlamlılarını kullanmak ya da aynı anlama gelecek ifadelerle (399, 400) olmaktadır.

Konuşma 19: Semra ve Şale, Ata ve Sinem hakkında mutfakta konuşuyorlar:

390 S: Öğlene kadar kendini ölçsün tartsın bana °cevap versin° hhh- (.) çünkü çok ↑ zaman

391 tanıdım (.) bir hafta dedi ↑ üç hafta oldu =

392 Ş: = evet =

393 S: = .hhh olabilecek gibi bir şey varsa hhh- (.) olur ↑ (1.3) .hhh çünkü (.) verdiği

- 394 cevaplar (.) yetersiz ↑ =
- 395 Ş: = annem bana Dilek de dedi (.) .hhh Funda da dedi (.) ama ben (0.9) işte: (.) bi tek
- 396 Sinem dedim falan diyor
- 397 ((boşluk))
- 398 S: Ata ne yapıyo ↑ kakara kikiri yapıyo (.) benden de yüzünü aldı (.) o:.....h
- 399 [gönlünü eğlendi]riyor (.) Ata şimdi böyle (.) oh ↑
- 400 Ş: [keyfi yerinde]
- 401 ((boşluk: 1.0))
- 402 Ş: .hhh o zaman yarın (.) birisi Ataylan konuşsun (0.9) en önemli problem orda
- 403 ((boşluk))
- 404 S: konuşma diye bişey değil (.) tavır ↑ (masaya vurur) =
- 405 Ş: = hıhı ha (.) [tavrımı] koysun
- 406 S: [tavır ↑] (.) tavır ↑ (1.2) hiç konuşmaya [gerek yok]
- 407 Ş: [ondan baka]lım ne alacak (.)
- 408 o ona ne vericek =
- 409 S: = hım =
- 410 Ş: = (hareket etsin) yani yarın öğleye kadar [cevap] vermesin ↑ =
- 411 S: [ama]
- 412 S: = ha peki =

Bu yarışma programında yer alan konuşmalarda, gelecekte yapılması planlanan olaylar/konuşmalar da aktarılmaktadır (415). Geçmişte yaşanmış olaylarla ilişkilendirilerek (421), gelecekteki olayların düzenlenmesini de içeren bu konuşmalarda, konuşmacı, hakkında konuştuğu kişinin kişiliğine yönelik olarak da bilgiyi yorumuyla (447) birlikte vermektedir. Katılımcı kişi eğer konuşmalara katılmıyorsa duruşunu tam tersi ifadelerle belirtebilmektedir (477-479).

Konuşma 20: Semra ve Şale, Ata ve Sinem hakkında mutfakta konuşuyorlar:

- 413 Ş: [[Atayla dialog]]
- 414 S: [[ama ben]] (.) konuşucam (.) artık diyecem (1.3) probleminizi hallettiniz (1.0) .hhh
- 415 kesinlikle Atadan °uza-uzak duracaksın°

- 416 ((boşluk))
- 417 Ş: °sen Sineme söylersen (.) Sinem de buna hak verecektir° =
- 418 S: = söyledim =
- 419 Ş: = °evet° =
- 420 S: = hayır ↑ bi dakika ↑ =
- 421 Ş : = ° zaten yaratmak istediği pozisyona getirirsin olayı (1.2) karışmak istemiyorum ama
- 422 ↑ (.) .hhh birbirini seven iki genç (.) ayıran kayınvalide° (.) bu olay böyle değil (.)
- 423 oraya geldi =
- 424 S: = haklısın (1.1) ama ↑ (0.6) bu olsun ↑veya olmasın (.) benim oğlum bu hafta
- 425 onunla ilişkisini kesecek (.) biz insanlık olsun diye ↑ (0.9) tek bırakmadık (1.3)
- 426 artık bitti ↑ (.) ha:: tek kalmak istemiyosa (.) bekar Hasanla (.) bekar Ferhat var hhh-
- 427 (.) yok ama öyle bi şey istiyosa saatlerini geçirmek istiyosa (.) benden uzak
- 428 cehenneme direk (.) ve ben şunu dicem Ataya (.) Ata ↑ (.) eğer ↑ (.) bir daha
- 429 °Sinemin yanına° (.) şöyle ↑ yaklaş yavrum (.) bak şöyle ↑ (.) elli (.) şöyle beş
- 430 metreden yakın yaklaş (.) ben bu kapıdan çıkıp gidiyorum bugün oğlum ↓ (.) bak ↑
- 431 kızlar gelip söylediği an ben burdan çıkmazsam (.) namerdim ↑ yavrum (.) dedim
- 432 mi Ata ↑ yaklaşmaz (.) bitmiştir hhh- (.) o beni çünkü tanıyor (.) çıkar ↑ giderim (.)
- 433 hiç ↑ tınmam =
- 434 Ş: = biliyoruz [canım]
- 435 S: [aklını] ↑ alırım o çocuğun
- 436 ((boşluk))
- 437 S: Semra teyze gürlüyorsun gürlüyorsun ama yağmur nerde ↑ (.) daha hiç görmedin (0.7)
- 438 ha:: sırası var ° herşeyin°
- 439 ((boşluk: (1:3))
- 440 Ş : yağacak [mı]

- 441 S: [bu] hafta::
- 442 ((boşluk: 1.3))
- 443 Ş: hep beraber ya[ğıyor]
- 444 S: [nasıl] dolu mu yağıyor yağmur mu (.) bu hafta bitti ↑Atanın işi
(1.7)
- 445 ben yeterince ↑ taviz verdim ona =
- 446 Ş: = evet yeter [bence de ↑ vallahi]
- 447 S: [söyledim (.)] bitti ↑ (.) ha:: bazı şeyleri de daha akli ermiyor (.)
bi
- 448 dakika ↑ .hhh Atanın da yukardan ↑ (1.2) bazı noktalarda yönetildiğini
biliyorum ↑
- 449 ((boşluk))
- 450 Ş: damatlar için mi =
- 451 S: = evet
- 452 ((boşluk: 1.4))
- 453 Ş: hım:: =
- 454 S: = yani problem sırf burda değil (.) (masaya vurur) sırf oğlumda ↑ da değil
- 455 ((boşluk: 0.6))
- 456 Ş: Dilek açısından konuşuyosun dimi ↑ o Sineme yönlendiriyorlar ki ↑ hani
(0.7)
- 457 gitmesin (.) anladım ha:: doğru vallahi
- 458 ((boşluk: 0.6))
- 459 S: çok ↑ rica ediyorum =
- 460 Ş: = estagfirullah
- 461 ((boşluk))
- 462 S: ° (x x x) Dilek (.) böyle bi şeyi° ya da benim ↑ böyle bişey içerisinde
olduğumu belli
- 463 etmeyin (.) aynı ↑ eskisi gibi ↓ (.) lütfen ↑ (.) çünkü benim bir tek
çözümlenmek
- 464 mecburiyetinde olduğum bir düğüm var Atada =
- 465 Ş: = evet
- 466 ((boşluk))
- 467 S: bırakın böyle kalsın =
- 468 Ş: ° kalsın° =

- 469 S: = ben Atayı (0.8) gık ↑ (.) leylek gibi (.) nasıl yakalıyorum gık ↑ öyle ↑
470 yakalamam gerek =
471 Ş: peki yanımıza çağıralım mı ↑ (.) yoksa bırakalım serbest (.) orda otursun mu
↑
472 ((boşluk))
473 S: serbest ↑ bırakın (.) benim dediğim andan itibaren o (.) yaklaşmıcağım (.) yani
burada
474 sırf (.) sen beni beğendin (.) ben beni beğendimle değil ↑ =
475 Ş: = doğru =
476 S: = .hhh bazı şeyler yönlendirilme[yle de ↑]
477 Ş: [Alla]hın istediği olur =
478 S: = Ata bunları anlayabilecek kapasitede daha değil ↑ °çocuk° =
479 Ş: = ama söylemiş ↑çocuk açıkça↑ hhh- (.) ben gezdiğimi almıcam(.) senin
istediğini
480 alıcam demiş =
481 S: = ° evet ° =
482 Ş: = tamam o zaman =
483 S: = onu söyledi bana hhh- (.) .hhh yani (.) ne ↑ zaman olursa olsun anne dedi
(1.0) öyle
484 gezerek (.) yuva kurulmaz dedi ↑ (0.8) °sen beğeneceksin bana (.) ben dedim°
(.)
485 doğru ↑ dürüst bir kız ↑ göremiyorum dedim

Evdeki oyunda toplumsallaşabilme, evde yaşayanlar arasında iştirakçilik yönünden, dedikodu içerikli konuşma bölümleri için bağlamsal bir çerçevedir. Dedikodu, diğer katılımcının davranışı ile ilgili değerlendirmeler yoluyla karşılıklı anlayışı paylaşmak üzere bir durum yaratmaktadır. Goodwin ve Goodwin (1992) konuşma içerisindeki bu tür değerlendirmelerin önemini şu şekilde tanımlamıştır: Katılımcıların ortak bir anlayışı paylaştıklarını gösterebildikleri ve böylelikle toplumsal yandaşlığı oluşturabildikleri yer. Kadınlar bunu, konuşma ortamında bulunmayan kişi ile ilgili değerlendirmelerinde yatıştırıcı ifadeleri kullanarak gerçekleştirirken, erkekler, üçüncü kişiyle ilgili değerlendirmelerinde abartma ifadeleri kullanmaktadırlar. Bu da dedikoduya katılanlar arasında dayanışmanın ortaya konmasını sağlamaktadır. Ancak her iki durumda da, dayanışmayı oluşturma yolları, cinsiyete dayalı olarak farklı olmaktadır. Kadınlar, bir erkek hakkında konuşurken daha çok

yatıştırıcı değerlendirmelerle, olumlu imajı korurlarken, erkekler, başka bir erkek hakkında konuşurken abartılı kınamalarda (örneğin Konuşma 3) bulunmaktadır. Bununla birlikte, eğer dedikodunun işlevi grup üyeliğini devam ettirmek olduğu kadar, Brenneis'nin (1996) belirttiği gibi, kişilik ayıplarının, tanık olunmayan olayların ya da motiflerin tartışılması yoluyla yakın bir toplumsallaşma için durum yaratmak ise, bu yarışmaya katılanlar için de, birbiriyle geçinme olgusunun bir parçasının da, bu konuşmalara katılmak olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Konuşmalardan da kişilik ayıpları, olaylar ve motiflerin değerlendirilmesinde, toplumsal dayanışmanın yarışmacılar tarafından oluşturulduğunu gözlemlemek mümkündür. Konuşma 21'de Sinem'e çok kızgın olan Semra'yı, Süheyla ve Neriman yatıştırmaya çalışmaktadır (513, 516, 533). Bu yatıştırma sırasında Neriman, Semra ile aynı kampta olduğunu sürekli, yumuşak bir ses tonuyla belirtirken, karşı kampta olan Süheyla daha sert ses tonuyla Semra'yı onayladığını belirtmektedir. Bu sert ses tonu, Semra'yı içinden onaylamasa da onu ve olayları yatıştırmak adına kullanılmaktadır.

Konuşma 21: Semra, Nazime, Süheyla ve Meral, Ata ve Sinem hakkında oturma odasında konuşuyorlar:

486 Se: BEN ANLAŞAMAM ONUNLA (0.8) DAHA ↑ BUNU BENİM EVLADIM

487 EVLADIM ANLASIN ↑ (.) >AY SÖYLE ↑BANA ARKADAŞINI SÖYLİYİM

488 ARKADAŞINI SÖYLİYİM SANA NE OLDUĞUNU DAHA NE DİYİM ↑ BEN

489 BU ÇOCUĞA < =

490 N: = bugün seni Atayla görüştürmediler mi ↑ =

491 Se: = hayır (0.9) Sinemle Ata ↑ (.) ben tek ↑ (.) ben onu zıplatacam ↑buraya gelsin

492 (.)bak nasıl zıplanıyormuş (.) OLMAZ ↑ DEDİM BİR KERE BİTTİ ↑ (.)

493 OLMICAK ↑ (.) BUNU ANLAMİYOR MU ACABA ↑ (.) BUNDAN SONRA

494 ARKADAŞLIK DA OLMICAK DE DE DE DE ANLATAMADIM BEN

495 ONA (.) .hhh BEN ARKADAŞ OLUYORUM AMA ↑ ATA ARKADAŞ

496 OLAMAYACAK ↑(.) HADİ OLSUN DA GÖREYİM (.) EY ↑ Mİ YAMAN BEY

497 Mİ YAMAN BEN ↑ Mİ YAMAN (.) YETER BENİM CANIMA TA:K ETTİ

- 498 (X X X) SEBEP OLUCAK ÇIKMADAN YA =
- 499 (): (x x x) =
- 500 Se: = AY HER GECE AYNI HEYECAN (.) A- HER GECE AYNI HEYECAN NİYE
- 501 ↑ ÇEKEYİM BEN (1.5) ÇILDIRICAM ↑
- 502 ((boşluk: 1.2))
- 503 (): senin sinirlerin bozuk ↑ =
- 504 Se: = DÜNYANIN EN ↑ İYİ İNSANI OLABİLİR (.) AMA BENİM GELİNİM
- 505 OLAMA::Z ↑ (.) OLAMAZ ↑ (.) ALLAHIM NE KADAR BÜYÜK
- 506 SÖYLÜYORUM OLAMAZ ↑ (.) O BENİ REDDEBİLİR AMA (.) BEN ONU =
- 507 Se: = KÜLLİYE ↑ KAFAMDAN SİLERİM (1.1) OLAMAZ ↑ (.) NEDİR BU BE ↑ (.)
- 508 BEN BURAYA ÇİLE ÇEKMEYE GELMEDİM (.) ELİM AYAĞIM UYUŞUYOR =
- 509 Sü: = evet =
- 510 Se: = HE::R GECE ↑ (.) >tık tık tık tık tık (.) .hhh tık tık tık tık < (.) AY YAZIKLAR
- 511 ↑ OLSUN VİCDAN ↑ YOK BENİM EVLADIMDA BE (.) BEN Bİ DE
- 512 VİCDANLI DİYORDUM =
- 513 Sü: = istemiyom ↑ dedi ya ı- geçen gün o (1.0) [bayramda]
- 514 Se: [İSTEMİ]YORSA ↑
- 515 GÖRÜŞMÜCEK ↑ KONUŞMUCAK =
- 516 Sü: = istemiyom dedi [senin yanında dedi ya] ↑
- 517 Se: [HAYIR ↑ (.)] İSTEMİYO (.) [YERİNDEN ZIPLIYO =
- 518 Sü: [e tamam annemlen bir gitcem =
- 519 Se: = (.) NE YAPMAYA ÇALIŞIYO]
- 520 Sü: = dedi](.) bana öyle dedi annemlen bir gitçem [dedi]
- 521 Se: [HADİ] ŞİMDİ GÜCÜ
- YETSİN =
- 522 Sü: = e::::: kız da yap[ıştı] gitmiyo size (güler) =
- 523 Se: [ha:]
- 524 Se: = İŞİ BİLİYOR ÇÜNKÜ TOY ↑

- 525 N: = tabi: tabi:: =
- 526 Se: = ÇÜNKÜ TOY ↑ (.) EN ↑ TOYUNU YAKALADI =
- 527 N : = evet
- 528 ((duraklama: 0.8))
- 529 Se: NİÇİN ↑ EN AKILLISINI YAKALAMADI SAĞLAM ↑ YUVA .hhh
KURMAK
- 530 İSTİYO DA (.) GİTTİ AHMETİN YANINA YANAŞTI (0.7) DE:T YAPTI
- 531 AHMET ONA (.) BAKSINLAR ↑ ORAYA (points the camera)
- 532 ((boşluk))
- 533 Sü: hiç kimseyle evlenmicem diyo ↑ =
- 534 Se: = o zaman benim haysiyet şerefimle niye oynuyo ↑ o kızın (.) geleceğiyle
[oynuyo]
- 535 Sü:
[oynuyo =
- 536 lar ↑ talebe gibi onlar be:: ↑ =
- 537 Se: = o::lmasın talebe gibi
- 538 ((duraklama))
- 539 Se: BE::N (1.5) ↑ ONA LAYIK BİR KAYINVALDE DEĞİLİM ↑ =
- 540 N: = estağfirullah =
- 541 Se: = BİZİM AİLEMİZ ONLARA LAYIK BİR KA-I- AİLE DEĞİL ↑ =
- 542 (.) = (x x x) =
- 543 Se: = ONUN İÇİN BU İŞ OLMA::Z ↑ OLMA:Z (.) HADİ KANUN BUNU
BANA
- 544 SORABİLİR Mİ ↑
- 545 Sü: (güler)
- 546 ((duraklama: 1.0))
- 547 Se: HA:YDİ ATA ↑ (1.1) CESARETİN VARSA ↑ GEL ↑ OĞLUM BURAYA
(.)
- 548 BEN BURDAYIM (.) BU RADDEYE GETİRMEYECEKTİN =
- 549 (.) = üzülme =
- 550 Se: = YİĞİTSEN ↑ DİKİL KARŞIMA ↑ (0.7) HAYDİ ATA ↑ (1.2) HAYDİ
↑
- 551 YAVRUM (1.0) SONUNA GELDİK BU İŞİN

‘Gelinim Olur musun?’ yarışması boyunca değişen dengeleri ve anlaşmazlıkları dedikodu içerikli konuşmalardan izlemek olası görünmektedir. Konuşma 22’de Ata, konuşmasında Sinem’le olan yandaşlığını (559) belirtirken, başlangıçta aynı görüşte olan insanlarda oluşan düşünce değişikliğini de kendi yorumuyla (558) aktarmaktadır.

Konuşma 22: Ata, Sinem ve bilinmeyen bir kişi, Semra hakkında bahçede konuşuyorlar:

552 (): bu iş burda olmazsa (.) dışarda zaten bir şe[kilde olur]

553 A: [ANLAMIYO LAFTAN =

554 A: = BEN ONA SİNİR OLUYOM ZATEN ABİ ↑ (1.0) LAFTAN ↑

ANLAMIYO O KADIN

555 ANLAMADINIZ MI ↑ (.) ON ON İKİ HAFTA OLDU BEN ↑

556 KONUŞMADAN ANLAMIYO ↑ Bİ ŞEYLERİ

557 ((duraklama: 0.9))

558 A: ZAMANINDA NERDEYDİ ↑ BU İNSANLAR YA (.) BUGÜN BİR OLUP

559 DA BUNUN ÜSTÜNE GİDİYOLAR (1.5) BU KADAR MI ↑ SALAKSIN
YA

Bu konuşmalarda konuşmacının yaşadığı hayal kırıklıkları (560) belirtilirken, katılımcının yorumları (564, 566) konuşma sırasında yaratılan kişilerarası dayanışmayı göstermektedir. Bu dayanışma diğer yarışmacının küçümsenmesi ya da aşağılanmasıyla (572) ortaya çıkmaktadır.

Konuşma 23: Meral, Süheyla ve Semra, Dilek hakkında mutfakta konuşuyorlar:

560 M: ((ağlamaklı bir ses tonuyla)) çok içim ↑ böyle sızladı hhh- (.) düşlerim var ya
(.) vurur

561 (x x x) =

562 Se: = evet =

563 M: = (ağlamaklı ses tonuyla) taşı alan =

564 Se: = günah =

565 M: = vurdu ↑ =

566 Se: = günah =

567 M: = yani (x x x) yapmayın yani hhh- =

568 (): = bunun bedeli nasıl ödenir ben bilmiyorum

569 ((boşluk))

570 M: ay:: =

571 Se: = (perişan) =

572 M: = görüceksin daha neler olacak (.) yazık ↑ (.) o Dileke yazık ↑ (.) bir kez daha =

573 Sü: = ((gülümser)) =

574 M: = zaten şeydi (.) bir kez daha düştü ↑ °gözümden°

Konuşma 10'da olduğu gibi Konuşma 24'te de katılımcılar olumlu dedikodu yapmakta bunu hakkında konuşulan kişiler için hissettikleri olumlu düşünceleri (576), iyi dilekler ya da o kişinin başına gelmesini istemedikleri durum ya da durumları (580) ifade ederek gerçekleştirmektedirler.

Konuşma 24: Ahmet ve Dilek, Şale hakkında oturma odasında konuşuyorlar:

575 A: ya karşı taraftan ben göreceğimi gördüm zaten (.) dün: bana söyledi Şale (.)

576 ha: ama bu normal bi şey (.) insan insanı beğenir yani (.) ben de ↑ beğeniyorum o

577 kızı ben niye beğenmiyim (.) ama bunun anlamı şey değildir yani =

578 D: = illa bi aşk bi sevgi =

579 A: = illa bi aşk bi sev- ha o kız da onu söyledi zaten (.) ha ama olursa söylerim niye

580 söylemiyim (.) Şalenin de ↑ zor durumda kalmasını istemem (.) sonuçta o kızın da

581 ben (.) günah keçisi olmasını hiç ↑ bir zaman istemem

'Gelinim Olur musun?' yarışmasındaki dedikodu içerikli konuşmalarda yarışmacılar iki çerçeveye uyum sağlamak durumundadırlar. Bu iki çerçeve, evin toplumsal çerçevesi (yerel bağlam) ve bir televizyon yarışması olarak çizilen rekabetçi çerçeveden (rekabetçi bağlam) (Thornborrow ve Morris 2004) oluşmaktadır. Çalışmanın bütüncesini oluşturan 24 konuşma içerisinde dedikodunun bir iletişim stratejisi olarak nasıl kullanıldığı eleştirel söylem çözümlemesi ve toplumruhbilimsel betimlemelerle şu şekilde özetlenebilir:

Eleştirel Söylem Çözümlemesi çerçevesinde sunulan stratejiler	Toplumruhbilimsel betimleme	Dilsel uygulama
--	-----------------------------	--------------------

			örneği
1. Kimlik sunumu	Olumlu kimlik sunumu	-kendi becerilerin belirtilmesi -övünme	Olumlu dedikodu Konuşma 3
	Olumsuz kimlik sunumu	- aşağılama - alay etme - saygınlığı zedeleme - taklit etme - kınama	Olumsuz dedikodu – sıfat kullanımı Konuşma 1, 2, 13, 14, 15, 16, 19, 21, 22
2. Bireylerarası dayanışma	Arkadaşça duyguların ifadesi, öneri sunma	- yatıştırma - teselli etme - hayal kırıklığı paylaşımı	Olumlu dedikodu Yumuşak ses tonu Olumsuz dedikodu Sert ses tonu
			Konuşma 10, 21, 23 Konuşma 4, 5, 6, 21
3. Dilekleri sunma	Olumlu dilekleri belirtme	-temenni -dua	Dilek kipi Konuşma 10, 24
	Olumsuz dilekleri belirtme	-beddua	Emir kipi Konuşma 7
4. Soyutlama	Olumsuz kimlik sunumu	- kınama - yerme - aşağılama - şikayet etme	Olumsuz dedikodu Konuşma 3, 20, 21
	Bireysel etkilenmenin belirtilmesi	-öfke -üzüntü -hayal kırıklığı	‘O öyle dedi, bu böyle dedi’ şeklinde dolaylı anlatım Konuşma 9, 17
5. Kişisel amaçlarını ortaya koyma ve korunma	Olumlu kimlik sunumu	-kendini aşağılayarak, eksiklerini söyleyerek aslında olumlu imaj yaratma	Olumlu dedikodu Konuşma 8, 13, 18
	Olumsuz kimlik	-saldırganlık	Olumsuz dedikodu

	sunumu			
6. Çatışma	Tarafların karşı karşıya gelerek tartışmaları	-saldırganlık	Olumsuz dedikodu	Konuşma 11, 16, 18
7. Rekabetçi çerçeveye uyum	Konuşmaların, olayların aktarılması	-gözlemci -değerlendirmeci	'O öyle dedi, bu böyle dedi' şeklinde dolaylı anlatım	Konuşma 12, 16
8. Bir konuşmayla başka birini, üçüncü kişi aleyhine harekete geçirme	Konuşmaların, olayların aktarılması	-aracı olma -yönlendirme	'O öyle dedi, bu böyle dedi' şeklinde dolaylı anlatım	Konuşma 17
9. Gelecekteki olayları düzenleme çabası	-Geçmişte yapılan konuşmaların, olayların aktarılması - Gelecekte yapılması planlanan olayların aktarılması	-kontrol etme -aktarıcı	- 'O öyle dedi, bu böyle dedi' şeklinde dolaylı anlatım -Emir kipinin gelecek zaman kullanımı	Konuşma 20
10. Grup içinde değişen dengelerin sunumu	Geçmişte yapılan konuşmaların, olayların aktarılması	-uyumsuzluk -öfke	- Geçmiş zamanı gösteren sözcükler - Şimdiki zaman kullanımı	Konuşma 22

Strateji 1. Bu yarışmada, dedikodu kadınlar ve erkekler arasında, toplumsal bir grup halinde ve izleyicilere yönelik olumlu bir kimlik oluşturmak ve oluşturulan kimliği güçlendirmek üzere kullanılmaktadır. Yarışmacı kendisi hakkında olumlu imaj vermek üzere olumlu dedikoduyu, diğerleri hakkında olumsuz değerlendirmeler yaparken de olumsuz dedikoduyu kullanmaktadır. Her iki türde de özellikle sıfatların eylem olarak kullanımı gözlenmektedir. Olumlu ifadeler, tonlama, vb. öğeler aslında olumsuz yargıları gösterecek şekilde kullanılmaktadır. Özellikle olumsuz dedikoduda hakkında konuşulan kişiyi daha çok aşağılayıcı, kötüleyici ve küçük düşürücü ifadeler bulunmaktadır. Dedikodu içerikli

konuşmalarda hakkında konuşulan kişi için olumsuz değerlendirmeler sadece sözel olmamakta, o kişinin davranışları da taklit edilmektedir. Dedikodu içerikli konuşmalarda katılımcı iki şeyden birine karar vermek zorundadır; ya bu konuşmanın bir parçası olarak görünme(me)yi seçecekler ya da bu konuşmayı başlatan kişi olacaklardır. Böylelikle kimliklerine ve grup içindeki pozisyonlarına yönelik olumlu ya da yıkıcı etki yaratacaklardır. Bir başka deyişle, bu konuşmalar dedikoduyu yapan ile hakkında dedikodu yapılan yarışmacı için saygınlığı zedelemek adına bir risk taşımaktadır. Blum Kulka'nın (2000) belirttiği gibi, dedikodunun, bütün taraflar için, saygınlığı, topluluk içindeki imajı zedeleyici yönleri bulunmaktadır. Bunlar dedikoduyu yapan için bir diğer kişi hakkındaki bilgiyi düşüncesizce yayan kişi olarak kötü imaj vermesi, hakkında dedikodu yapılan kişi içinse özel alanına tecavüz ve ahlaki açıdan kötü bir bilginin açığa çıkmasıdır.

Strateji 2. Bunu katılımcılardan biri, özellikle kadınlar, diğerini teselli etmeye çalışırken verilen öğütlerle, iyi dileklerin sunulmasıyla ya da dedikoduyu yapan kişiyi yatıştırmaya çalışarak yapmaktadır. Bunun için ya grup içindeki yandaşlıkları oluşturmaya çalışmakta ya da kendilerini bu tür konuşmalardan uzak tutmaktadırlar. Ancak dedikodunun yıkıcı etkisinden kurtulmak üzere bu tür konuşmalara tamamen katılmamalık da yapamamaktadırlar. Bu nedenle, bazen çok az da olsa, bir katılım göstermek durumundadırlar. Yarışmacılar grup içinde yarattıkları pozisyonlarını, yakın arkadaş grubunun dışladığı kişi hakkında açıkça aşağılayıcı ya da o kişinin kendisi için normal olmayan davranışını açıkça belirterek korumaktadır. Böylelikle popüleriteyi hem ev içinde hem de izleyici kitlesinin gözünde korumak üzere dedikodu önemli bir strateji olarak karşımıza çıkmaktadır. Dedikodunun toplumsal işlevi göz önüne alındığında, bu yarışma çerçevesinde yarışmacılar ev-içi toplumsal değerleri oluşturmak ve toplumsal ilişkileri sürdürmek üzere dedikoduyu temel unsur olarak kullanmaktadır. Her ne kadar, dedikodu cinsiyet bağlamı bir etkinlik olarak görülse de (Cameron 1998; Coates 1998; Pilkington 1998), bu çalışmada, kadın ve erkeklerin bulunduğu özel bir grup olarak ele alınan bu insanlar arasında, dedikodunun toplumsal yönden stratejik doğası olduğu görülmüştür.

Strateji 3. Diğerleri hakkında konuşurken yarışmacılar onlar için olumlu ya da olumsuz dileklerini de belirtmektedirler. Bunu temennilerde bulunarak, o kişi adına dua ederek ya da beddualarda bulunarak yapmaktadırlar.

Strateji 4. Konuşmalara katılanlar ya diğerlerinden şikayet etmekte, ya kendilerini destekleyen ya da tam tersi, konuşmanın içeriğinden farklı düşündüğünü gösterir şekilde kendilerine bir duruş belirlemektedirler. Dedikoduyu başlatan kişiyle aynı düşüncede olduğunu göstermek ya da göstermemek, bu konuşma biçiminin temel özelliklerinden biridir.

Dedikodu içerikli konuşmaların, konuşanı ruhsal hatta fiziksel yönden nasıl etkilediği yine dedikodu içerikli konuşmalarla birbirlerine/izleyenlere iletilmektedir.

Strateji 5. Kişilerarası ilişkilerde kişilerin amaçları ve korunma stratejileri dedikodu yoluyla geliştirilmekte ve diğer yarışmacılara/izleyenlere aktarılmaktadır. Bu yarışma bağlamında, özellikle olumsuz imaja sahip yarışmacı imajını düzeltmeye ya da kendisinin davranışları ile ilgili nedenlerini açıklamaya yönelik olarak dedikodu içerikli konuşmalara katılmakta ya da kendisi dedikodu içerikli konuşmalar yapmaktadır.

Strateji 6. Zıt görüşler dedikodu yoluyla diğer yarışmacıya/izleyiciye aktarılmaktadır. Bu konuşmalar, toplumsal değerleri ve grup içindeki davranış kodları ile çatışmaları ortaya çıkarmaktadır. Yazılı ya da sözlü olarak ortaya çıkan dedikodu içerikli konuşmalar, tarafları karşı karşıya getirebilmekte, taraflardan biri saldırı, diğeri ise saygınlığını kurtarmak/korumak üzere savunma durumunda olabilmektedir. Her iki taraf yine dedikoduyu kullanarak, kendilerinin haklı olduğunu ispata çalışmaktadır. Ancak bu konuşmalar sırasında konuşmacılar birbirlerini dinleyip uzlaşmaya varmak yerine birbirlerini dinlememekte ısrar etmektedir. Bu anlamıyla, bazen evin toplumsal çerçevesinde yani yerel bağlamı içerisinde oluşan karşıt kampla uyumsuzluğun da görüldüğünü söylemek mümkündür.

Strateji 7. Kadın, erkek bütün yarışmacılar bir taraftan kısa bir süreliğine de olsa yaşadıkları bu evin değerlerini ve normlarını sürdürmeye yönelik olarak çaba sarfetmekte, öte yandan da içinde buldukları yarışmanın gereklerini yerine getirmeye çalışmaktadırlar.

Strateji 8. Dedikodunun amaçlarından biri de *instigating* yani 'birinin konuşmasıyla birini üçüncü kişi aleyhine harekete geçirmek'tir. Bu yarışma bağlamında, bu amaçla yapılan konuşmalar sık sık gerçekleşmektedir. Ancak olayların aktarıldığı kişi, üçüncü kişi aleyhine harekete geçecekken yine dedikoduyu başlatan kişi tarafında, durumun daha da kötüleşmesini önlemek adına bazen engellenmektedir.

Strateji 9. Dedikodu sadece o andaki toplumsal ilişkileri düzenlemeye yönelik olarak kullanılmamakta, aynı zamanda, dedikodu yoluyla geçmişteki olaylar zinciri aktarılırken, gelecekteki olaylar da düzenlenmeye çalışılmaktadır. Bir başka deyişle toplumsal ilişkilerin o andaki ve gelecekteki durumunu kontrol etmek üzere kullanılmaktadır.

Strateji 10. Dedikodu içerikli konuşmalarda değişen dengeleri takip edebilmek mümkündür. Değişen dengelere katılımcıların tepkisi uyumsuzluk ve öfke ifadeleri ile ortaya konmaktadır.

IV. Sonuç

Bu çalışmanın sınırları içinde, ‘Gelinim Olur musun?’ adlı yarışmada dedikodu nitelikli konuşmalarda ortaya çıkan toplumruhbilimsel betimlemeler ile eleştirel söylem çözümlemesi yapılmıştır. Yarışmacılar içinde buldukları “ev”in toplumsal bağlamı ile, yarışmanın gereği olarak ortaya çıkan rekabetçi bağlam içinde dedikodu nitelikli konuşmaları sıklıkla yapmaktadır. Bu konuşmalar incelendiğinde yarışmacıların gerçekleştirdikleri stratejiler şu şekilde özetlenebilir:

1. Yarışmacılar kendi kimliklerini olumlu dedikodu ile sunarken kendi becerilerini belirterek kendilerini övmektedirler. Diğer yarışmacıların kimliklerini ise olumsuz dedikodu yaparak izleyenlere/diğer yarışmacılara aktarmaktadırlar. Diğer yarışmacıları aşağılayarak, onların davranışları ya da kişilik özellikleriyle alay ederek, onların saygınlığını zedeleyecek şekilde davranışlarını taklit ederek ve kınama içeren ifadelerle onlarla ilgili olumsuz düşüncelerini dile getirmektedirler (Pilkington 1998, Thornborrow ve Morris 2004).
2. Diğer yandan yarışmacılar arasında kamplaşmalar da oluşmuştur. Kendi kampı içinde bulunan diğer yarışmacıyla dayanışmayı da gerçekleştirmektedirler (Coates 1998). Bunu aynı kampta yer alan diğer yarışmacıya arkadaşça duygularını ifade ederken, onu yatıştırmaya, teselli etmeye, kendisinin de yaşadığı hayal kırıklıklarını belirtmeye yönelik bir dil kullanarak gerçekleştirmektedir.
3. Dedikodu içerikli konuşmaların incelenmesine yönelik olarak yapılan çalışmalarda hakkında dedikodu yapılan kişi için olumlu ya da olumsuz dileklerin sunumu ortaya çıkmamıştır. Bu çalışma bağlamında olumlu dileklerin sunumu, hakkında konuşulan kişi hakkında temennilerde bulunarak ya da onun için dua edilerek gerçekleştirildiği, olumsuz dileklerin ise beddua şeklinde ortaya çıktığı bulunmuştur. Bu bulguyu Türk kültürünün bir özelliği olarak değerlendirmek sanırım yanlış olmayacaktır.
4. Dedikodu içerikli konuşmaların getirdiği risklerden (Blum Kulka 2000) yarışmacılar zaman zaman kendilerini soyutlama ihtiyacı hissetmektedirler. Olumsuz dedikodu yaparak gerçekleştirdikleri bu stratejide hakkında konuştuıkları diğer yarışmacının kimliğini olumsuzlayarak onları kınamakta, yermekte, aşağılamakta ya da onların davranışlarından/kişilik özelliklerinden şikayet etmektedirler.
5. Bu çalışmanın bütüncesinde yer alan konuşmalar içerisinde yarışmacılar ayrıca içinde buldukları toplumsal çerçeve ile rekabetçi çerçeve bağlamında kişisel amaçlarını da ortaya koymaktadırlar. Bu şekilde kendilerini emniyete alarak korumaktadırlar. Bu stratejinin gerçekleştirilmesi sırasında yine olumlu dedikodu ile görünürde kendilerini aşağılayarak ve kendi eksikliklerini söyleyerek aslında olumlu imaj yaratmaya

çalışmaktadırlar. Diğer yarışmacılar hakkında yaptıkları olumsuz dedikodu ile de onların kişilik özelliklerine/davranışlarına saldırıda bulunarak onların kimliklerini olumsuz yönde (Brenneis 1996) izleyenlere/diğer yarışmacılara göstermeye çalışmaktadırlar.

6. Daha önce Goodwin'in (1991) çalışmasında ortaya çıkan sonucun benzeri olarak bu çalışmada da dedikodu içerikli konuşmalar sonucunda yarışmacılar arasında çatışma da ortaya çıkmaktadır. Taraflar karşı karşıya gelerek tartışırken olumsuz dedikoduyu kullanmaktadırlar.
7. Yarışmanın rekabetçi çerçevesine uyum sağlamak adına yarışmacılar tanık oldukları olayları ve konuşmaları kendi değerlendirmelerini de katarak izleyenlere/diğer yarışmacılara aktarmaktadırlar. Daha çok dolaylı anlatım ile 'o öyle dedi, bu böyle dedi' (Goodwin 1991) şeklindeki konuşmalarla bunu gerçekleştirmektedirler.
8. Çalışmanın bütüncesinde yer alan konuşmalarda bir yarışmacı, diğer bir yarışmacıyı üçüncü bir yarışmacı aleyhine harekete geçirmek için (instigating (Goodwin 1991)) dedikodu içerikli konuşmalarda bulunduğu saptanmıştır. Konuştuğu kişiyi, tanık olduğu konuşmaları ve olayları dolaylı anlatım kullanarak yönlendirmeye (Schely-Newman 2004) çalışan yarışmacı diğer yandan da harekete geçmek üzere olan yarışmacıyı durdurmaya da çalışmaktadır.
9. Dedikodu içerikli konuşmalar ile yarışmacılar gelecekteki olayları düzenleme çabasına da girmekte, içinde buldukları yarışmanın rekabetçi ortamından birincilikle çıkmak adına geçmişte yapılan konuşmaları ve tanık oldukları olayları anlatarak gelecekte yapmayı planladıklarını da izleyicilere/diğer yarışmacılara aktarmaktadırlar.
10. Çalışmanın konusunu oluşturan konuşmalardan grup içinde değişen dengeleri de gözlemlemek olasıdır. Geçmişte gerçekleşen konuşmaları ve olayları aktarırken duydukları öfkeyi ve yaşanan uyumsuzluğu da dile getirmektedirler.
11. Bu çalışma bağlamında dedikodu nitelikli konuşmaların sadece kadınlar tarafından gerçekleştirilen (Coates 1998) bir konuşma olayı olmadığı, erkeklerin de bu tür konuşmaları gerçekleştirdiği ya da bu tür konuşmalara taraf olarak katıldığı belirlenmiştir.

'Gelinim Olur musun?' yarışmasında ortaya çıkan ve kaydedilen dedikodu içerikli konuşma biçimi, daha önceden planlanmamış, anlık olarak üretilip ortaya konulan konuşma biçiminin incelenmesine yönelik bazı sorunları da ortaya çıkarmaktadır. Yarışmacılar konuşmalarının sonucunda kendileri adına ortaya çıkacak olumlu ve olumsuz durumların farkındadırlar (Blum Kulka 2000). Bu farkındalığı yarışma evinin toplumsal bağlamını ve

izleyicilere yönelik oluşturulan rekabetçi bağlamı vurgulayacak davranışlarda bulunarak göstermektedirler, örneğin bazen doğrudan kameraya, izleyenlere, program yapımcılarına yönelik olarak da konuşabilmektedirler. Bu da bu konuşmanın ‘doğallığını’ sorgulamayı gerektirmektedir. Ancak bu durum Labov’un (1972) ‘gözlemci paradoksu’ olarak adlandırdığı bir durumdur (Thornborrow ve Morris 2004). Gözlemin yapıldığı, başka bir deyişle bir gözlemcinin bulunduğu bir durumun ne kadar ‘doğal’ olarak gözlenebildiği bir tartışma konusu olagelmıştır. Bu yarışma bağlamında yaklaşık 4 ay boyunca, günde 24 saat yarışmacıların, izleyicilere hoş görünmek adına konuşmalarını aynı şekilde kontrol etmeleri ve program yapımcıları tarafından denetlenmesi olası olmadığına göre elde edilen verinin doğal veri olarak kabul edilmesi uygun olacaktır.

Bu çalışmanın sorgulanabilecek bir diğer noktası da rekabetin ve toplumsallaşabilmenin ön şart olduğu böyle bir programda, şartlar dedikoduya yönelik olarak hazırlanmış görünmektedir. Bir başka deyişle, yarışmanın bir gereği de dedikodu yapmaktır. Bu önşart program yapımcıları tarafından özellikle empoze ediliyor görünmektedir. İzleyiciler yönünden de aynı şeyi söylemek olasıdır. İzleyicilerin, bu yarışmayı ‘bugün kim kimin hakkında ne dedi acaba?’ sorusuna yanıt almak üzere izlediklerini söylemek yanlış olmayacaktır. Bu yönleriyle bakıldığında, bu programda yer alan dedikodu içerikli konuşmalar, yüksek risk taşımalarına rağmen, saygınlık ve imaj başlıkları altında kişilerarası ilişkileri düzenleme kaynağı olduğu kadar hem evdeki üyelere hem de izleyici kitlesine kişinin kendisini tanıtmaya (Wodak ve diğ. 1999, Büyükkantarcioglu 2001) açısından da bir kaynak olarak kullanılmaktadır.

Bu program çerçevesinde gözlemlenen konuşmaların, günlük konuşmalarla benzerliği çöktür. Bundan yola çıkarak, Thornborrow ve Morris (2004)’in de belirttiği gibi, daha az rekabetçi ortamda gerçekleştirilen, yani günlük dildeki dedikodu içerikli konuşmaların, burada belirtilen özelliklerden çok da farklı olmadığı varsayımı ortaya atılabilir. Bu varsayımı, bu tür konuşmaların kamuya açık durumda bu şekilde yapılabiliriyorsa, açık olmayan ortamlarda da aynı şekilde yapıldığını belirterek desteklemek olasıdır.

Dedikodu içerikli konuşmalara yönelik yapılan çalışmalarda, kültürel farklılıkların da araştırılması gereği ortaya çıkmıştır. Araştırmanın bütüncesini oluşturan sınırlı konuşma bölümleri bağlamında, yukarıda belirtildiği gibi, kişilerarası etkileşimde Türk kültürüne özel bazı durumlar ortaya çıkmıştır. Örneğin, beddua ya da dua niteliğinde olumlu ya da olumsuz dileklerin sunumu diğer kültürler bağlamında yapılan çalışmalarda ortaya çıkmamıştır. Ayrıca karşılıklı konuşmalar içerisinde katılımcılar birbirlerinin sırasına çok fazla dikkat etmemekte, neredeyse herkes aynı anda konuşmaya katılmaya çabalamaktadır. Bu durumun katılımcıların

toplumsal alt-yapıları ve eğitim durumları ile bağlantılı olduğunu söylemek olasıdır. Dolayısıyla değişik toplumsal katmanlardan ve eğitim düzeylerinden insanların, günlük sözel dil kullanımları içerisinde dedikodu içerikli konuşmalarını incelemek de ayrı bir çalışma konusunu oluşturabilir.

Kaynaklar

Bergmann, Jörg. (1993). *Discreet Indiscretions: The Social Organisation Of Gossip*. Hathorne, New York: Aldine de Gruyter.

Blum Kulka, Shoshana. (2000). "Gossipy events at family dinners: Negotiating sociability, presence and the moral order", Justine Coupland (ed.) *SMALL TALK*. London: Longman. 213-240.

Brenneis, Donald. (1996). "Telling troubles: Narrative, conflict and experience", Chales Briggs (ed.) *DISORDERLY DISCOURSE: NARRATIVE, CONFLICT AND INEQUALITY*. Oxford, U.K.: Oxford UP. 41-52.

Büyükkantarçioğlu, Nalan. (2001). "Eleştirel söylem çözümlemesi ve toplumruhbilim bağlamında bir metin incelemesi: İnci Aral'ın Gölgede Kırk Derece adlı öyküsü", Ünsal Özünlü ve Mehmet Ali Gülel (ed.) *I. DİL, YAZIN, DEYİŞBİLİM SEMPOZYUMU BİLDİRİLERİ*. Denizli. 176-189.

Caldas-Coulthard, C.R. ve M. Coulthard. (1996). *Texts And Practices: Readings In Critical Discourse Analysis*. London: Routledge.

Cameron, Deborah. (1998). "Performing gender identity", Jennifer Coates (ed.) *LANGUAGE AND GENDER: A READER*. Oxford, U.K.:Blackwell. 270-284.

Coates, Jennifer. (1998). "Gossip revisited: language in all-female groups". Jennifer Coates (ed.) *LANGUAGE AND GENDER: A READER*. Oxford, U.K.:Blackwell. 226-253.

Coupland, Justine (ed.). (2000). *Small Talk*. London: Longman.

Dunbar, Robin. (1996). *Grooming, Gossip And The Evolution Of Language*. London: Faber and Faber.

Duranti, Alessandro ve Charles Goodwin (ed.). (1992). *Rethinking Context. Language As An Interactive Phenomenon*. Cambridge, U.K.: Cambridge UP.

Egins, Suzanne ve Diana Slade. (1997). *Analysing Casual Conversation*. London: Cassell.

Fairclough, N. (1989). *Language and Power*. UK: Longman.

Fairclough, N. (1992). (ed.) *Critical Language Awareness*. USA: Longman.

- Fairclough, N. (1995). *Critical Discourse Analysis: The Critical Study Of Language*. NY: Longman.
- Gluckman, M. (1963). "Gossip and scandal", *CURRENT ANTHROPOLOGY*. 4:307-16.
- Goffman, Erving. (1959). *The Presentation of Self in Everyday Life*. London: Pelican Books.
- Goffman, Erving. (1974). "Frame analysis: An essay in the organisation of experience", C. Lemert ve A. Branaman (ed.) 1997. *THE GOFFMAN READER*. Oxford, U.K.: Blackwell. 149-166.
- Goodwin, Charels ve Marjorie Goodwin. (1992). "Assessments and the construction of context", A. Duranti ve C. Goodwin (ed.) *RETHINKING CONTEXT*. Cambridge, U.K.: Cambridge UP. 147-189.
- Goodwin, Marjorie. (1991). "Retellings, pretellings and hypothetical stories", *RESEARCH ON LANGUAGE AND SOCIAL INTERACTION*. 24: 263-276.
- Korkmaz, Zeynep. (2003). *Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi*. Ankara: TDK yayınları.
- Labov, William. (1972). "The isolation of contextual style", *SOCIOLINGUISTIC PATTERNS*. Philadelphia, Pennsylvania: Pennsylvania UP. 70-109.
- Merry, S.E. (1984). "Rethinking gossip and scandal", D. Black (ed.) *TOWARD A GENERAL THEORY OF SOCIAL CONTROL*. Vol.1, 271-302. New York: Academic Press.
- Paine, R. (1967). "What is gossip about? An alternative hypothesis". *MAN*, 2. 278-85.
- Pilkington, Jane. (1998). "'Don't try and make out that I'm nice' The different strategies women and men use when gossiping", Jennifer Coates (ed.) *LANGUAGE AND GENDER: A READER*. Oxford, U.K.: Blackwell. 254-269.
- Sacks, Harvey. (1995). *Lectures On Conversation* (volume1). Oxford, U.K.: Blackwell.
- Scannell, Paddy. (2002). "Big Brother as a television event", *TELEVISION AND NEW MEDIA* 3: 271-282.
- Schely-Newman, Esther. (2004). "Mock intimacy: strategies of engagement in Israeli gossip columns", *DISCOURSE STUDIES*. Vol. 6 (4). 471-488.
- Thornborrow, Joanna ve Deborah Morris. (2004). "Gossip as strategy: The management of Talk about others on reality TV show 'Big Brother'". *JOURNAL OF SOCIOLINGUISTICS*. 8/2. 246-271.
- Van Dijk, T.A. (1985). *Handbook Of Discourse Analysis*. Vol. 1 ve Vol.4. London: Academic Press.

Wodak, R. ve B. Matouschek. (1993). "We are dealing with people whose origins one can clearly tell just by looking: Critical Discourse Analysis and the study of Neo-racism in Contemporary Australia", *DISCOURSE AND SOCIETY*, 4:2. 225-248.

Wodak, R., de Cillia, R., Reisigl, M., ve K. Liebhart. (1999). *The Discursive Construction of National Identity*. Edinburgh University Press.

EK

Konuşmaların çevriyazılarında kullanılan semboller

(.)	bir saniyenin .5'inden daha kısa duraklama
(2.5)	saniyelerle ölçülen (konuşma) arası
şimdi de açma =	ardıardına gelen konuşma sıraları (konuşma aralıkları
= ya bana gelsin	net bir şekilde duyulmamaktadır)
[canım]	
[aklını]	örtüşen konuşma
()	çok iyi duyulamayan konuşma
(xxx)	deşifre edilemeyen konuşma
((güler))	ötedil özellikler
<u>inş::allah</u>	belirli bir şekilde yapılan vurgu
.hh	belirli bir şekilde nefes alma
hh.	belirli bir şekilde nefes verme
.	alçalan ton
↑	sözcenin sonunda yükselen ton
↓	sözcenin sonunda düşen ton
ku-	hecenin ya da sözcüğün bölünmesi
°evet°	sessiz söylenen sözce
YÜKSEK	yüksek sesle konuşma
°EVET°	yüksek söylenen fisıldama
<yavaş>	yavaş yavaş konuşma
>hızlı<	hızlı hızlı konuşma
::	uzatılan hece